Lökkös Antal

A CSEMPÉSZ

Katolikus Szemle

Lökkös Antal

A CSEMPÉSZ

Novellák

KATOLIKUS SZEMLE
RÓMA
1962

A borítólap és a rajzok Surányi Maya munkája.

Falusi Kártyaparti

SZERELEM

Szent Flórián ünnepére készülődtek. A kőszobrot vigyázva hozta le a szomszédlegény a két herkelyuk közötti fülkéjéből. Az öreg tartotta a létrát, felesége meg a meszelővel állott készenlétben. A szobrot leporolták, megmosták, a szent csizmáit boksszal kenték ki, a házból kicsapó lángnyelveket meg vörösfölddel.

A legény vissza is vitte a szobrot. Melléje duplaszelencét rakott, jácintot meg violát.

Vasárnap reggel korábban keltek. Az öreg ellátta az állatokat: a tyúkokat kiengedte, a jászolba öntötte az elkészített szecskát, megfejt és megitatott. Aztán összesöpörte a tehenek előtt maradt ízéket, fogta a nyirfasöprűt és elcsapta az istálló elejét.

Az asszony ezalatt az utcát söpörte össze. Megnézte a szobrot is, bement, elszűrte a tejet. A disznót megetette, reggelit készített és föltette az ebédet.

Mialatt az öreg evett, addig az utcán leskelődött: köszönnek-e a szobornak?

— Beretválkozom, Irma!

Melegvizet löttyintett a borotválkozó csészébe és az ablakpárkányra állította.

Az öreg széket hozott. A négyszegletes tükröt az ablak fogantyújára akasztotta, a csésze mellé meg a szappant tette és a pamacsot. Fenőszíját a kilincshez kötötte, végighúzogatta rajta a borotvát, bütykös hüvelykujjával hümmögve próbálgatta az élét.

Kanásztülök búgott az utcán, kutyaugatás, disznóröfögés, ostordurranás.

— A fene enné meg ezt a Szupert is! Vasárnap mindig a főszegen át hajtja ki a disznókat.

Az öregasszony morgott így és már szaladt is a lapáttal és a söprűvel.

— Vizet adj, Irma!

Habos képét a lavórba mosta meg a pamacsot is. Prüszkölve dörzsölte feketére égett nyakát és kiáltóan fehér felsőtestét.

— Ingemet, gatyámat, Irma!

A bevetett ágy tetején feküdt az ing, gatya, nadrág, lajbi, kabát.

Öltözni kezdett.

Magasra tartott állal tűrte, hogy felesége begombolja a szoros ingnyakat.

Fésülködött. A lajbizsebből előkerült a kis kerek tükör, hátán a Zwack Unicum vizes emberével. Aztán a bajuszpedréshez látott. Száját összecsucsorította, marokra fogta a bajuszt és hosszasan ropogtatta. Újra a lajbizsebbe nyúlt. Türelmetlenül forgatta végig a zsebeket, a nadrágon meg a kabáton is.

— Nem láttad a bajuszkefémet, Irma?

Az öregasszony a lábasokat tologatta a tűzhelyen és onnan szólt be mogorván:

— Hát hová tette!

Mérgesen kotorta át a zsebeket. A Páduai Szent tokba zárt ólomszobrocskája mellett — felesége vette még a szentkúti búcsún — megsárgult boletta gyűrődött, a kefe azonban nem volt sehol.

Sokat veszekedtek már a kis bajuszkefén. Úgy hozta magával a házasságba, mint a három hold földet, az apai juss félházát, a Cidrust meg a Zsömlét. Még a Páduai Szent sem tudta kiverni a lajbizsebből. Felesége gyanította, hogy valami lánytól kapta, de nem árult el semmit. A fiatal években valahogy nyoma veszett, de a legényfiak már kölcsönkéregették. S ahogy magukra maradtak, ötvenesztendei házasság után, a bajuszkefe egyre jobban izgatta az asszonyt. Az ura még kacsintott is, mikor a bajuszát kefélte, s mindig többször emlegette legénykorát.

Titokban átkutatta az asszony rejtekhelyeit, de nem találta.

— Mert a csizmáját is elveszejtené, ha nem rajta járna! — pörlekedett harciasan az asszony. — Mit sajnál azon a haszontalan bajuszkefén! Vehet a geresdi vásáron, amennyit csak akar.

Ötven esztendeje hallja ezt. Kapott is tőle jónéhányat. Gyöngyházhátút, sündisznószőrűt. Az egyikbe nevét is befaragtatta egy vásárossal. A szép bajuszkefék azonban elvesztek; a faragásosat mintha az egyik unoka kezében látta volna, aki az öregapja nevére hallgatott. A régit minden vasárnap néznie kellett.

Rosszkedvűen várta meg a második harangszót, csak akkor indult el a templom felé.

Felvonultak a tűzoltók. Harciasan lépdeltek a Szent zászlója mögött fényesre szidolozott sisakjukkal.

Beharangoztak. A karba ment föl, a legények közé. Harsogva fújták az alkalmi éneket:

Szent Flórián nagy hitbajnok.
Kit megölt a durva zsarnok,
Tűzvész ellen légy védszentünk...

Templom után is benne maradt az ünnepi zsongás. Felesége békitően merte tányérjára az aranyló tyúkhúslevest. Jóizűen ette a kőttest is.

Délután az egész szobát végigkutatta. Az asszony az ablakban ült, de félszemmel az öreget leste.

Komoran vacsoráztak. Az első kanál leves után az öreg félretólta a tányért, a sarokba ült és pipára gyújtott.

Az asszony kedvetlenül szopogatta a tyúklábat, majd a dörgölőző macskának dobta.

— Aztán jól megnézte a lajbi zsebét?

Az öreg mérgesen rángatta le a csizmákat.

— Én a maga helyében csak megnézném!

A bajuszkefe ott lapult a lajbizsebben. Hitetlenkedve forgatta kezében, a lámpához vitte, nézegette, simogatta.

Öröme láttán elborult az öregasszony ráncos arca, szipogva levetkőzött és ágybabújt.

A dologtevő napokra jöttek a vasárnapok, az öreg gyerekes örömmel szedte elő a bajuszkefét, s mindig hosszasabban simogatta vele szürkülő bajuszát.

Az egyik őszi reggel aztán nem kelt fel az öregasszony. A mellét hasogatta valami soha nem érzett fájdalom. Köhögött, vért hányt.

— Nem érem meg az estét! — sóhajtotta az öregnek. — A fekete ruhám ott van elkészítve az almáriomban, ne turkáljon idegen asszony a holmim között!

— Ne bolondozz, Irma! Estére jobban leszel!

Rendbetette az állatokat, utána ügyefogyottan tiblábolt a házban. Tele hozta a vizesvödröket, fát is csapott gyújtóssal.

Az öregasszony nyugtalanul hánykolódott a sötét szobában. Homloka tüzelt az öreg ügyetlen keze alatt. Félrebeszélt. Bajuszkefét akart venni a vásáron, de seholsem talált.

Az öreg bénultan figyelte suttogását. Hirtelen a sublóthoz lépett, előkereste a lajbit, kivette a bajuszkefét és a vergődő ujjak közé csúsztatta.

— Itt van, Irma, neked adom!

A ziháló lélegzés megcsöndesedett, s az öregasszony táguló szeme a kopott jószágra meredt.

— Igazán nekem adja? — suttogta erőlködve. — Nem is keresi többet?

— Nem, Irma, nem! Nálad maradhat mindig. Aludjál, Irma!

A ráncok elsimultak. Halvány mosoly fénylett a verítékes arcon.

Sokáig ült a sötétben. Egyszercsak fölriadt és lámpát gyújtott.

Felesége mozdulatlanul feküdt. Száján ott merevült a mosoly, ujja között halványan derengett a bajuszkefe kopott háta.

A SZAMÁR MEG AZ ÖKÖR

Szamárordítás harsant. Vidám zaja rést ütött a hallgató éjszakában. Bojtos farok suhogása hallatszott még és patkolatlan lábak dobogása. Aztán csönd lett. Az égbolt tündöklése hangtalanul nyomta földre az árnyakat. A rögök nesztelenül gurultak az árokba, s az utakon felfénylett a símaság.

A házból csoszogás hallatszott. Szégyenkezve nyikorogtak az ajtósarkok; a kilépő gazda meghökkenve vizsgálgatta az udvar szokatlan békéjét. Szakállát rázogatta és óvatosan indult meg az istálló felé. A kiszüremlő szuszogás megnyugtatta.

Az ökör a jászol előtt feküdt. Kérődzött. Lecsorgó nyála ezüstös szálakat hintett a szalmára; szemében vidáman csillantak föl a gazda vállán át bekívánesiskodó csillagok.

A gazda már a küszöbön toporgott újra, mikor az istálló másik sarkának szokatlan csendje megállította.

— Hol van a szamár? — hördült fel az ökörre nézve.

Az ökör tovább kérődzött. Hangtalanul mozgatta száját, jobbról balra, balról jobbra. Jóízűen, kényelmesen.

— Megöltek! Ellopták a szamaramat! Az átkozott sok idegen. Egész nap itt kilincseltek. Mintha Betlehemen kívül nem is lenne más hely a világon! « Szállást keresünk ». « Egy kis födelet ». « Egy kis ennivalót ». « Egy kis pénzt ». « Egy kis szamarat ». Hűséges szamaram! Egyetlen jószágom! Hol keresselek? Kihez forduljak?

— Soha nem szerette a szamarát — gondolta az ökör — most meg siránkozik. De nem szólt semmit. Csak

kérődzött tovább. Csöndben mozgatta száját, jobbról balra, balról jobbra. Megfontoltan. Ráérősen.

— A becsületes ember csak dolgozik, verejtékezik, és miért? Hogy a jöttmenteknek szamara legyen. Hogy a gyülevész népség a markába nevethessen. Legkedvesebb állatom! Látom-e még izmos hátadat, fürge füledet, bojtos kis farkadat?

Az ökör jobbfeléről balfelére tólta a rágnivalót és nem álhatta meg, hogy el ne mosolyodjék.

A gazda gyanakodva nézegette az ökröt és követte tekintetét. A jászol karikájáról gúnyorosan kunkorodott le a szamár kötele. Szakadásnak, vágásnak nyoma sem volt rajta. A gazda mindent megértett.

— Ó, a gyalázatos! Az éhenkórász! Megszökött. Egyszerűen megszökött. Ilyen volt mindig. Állhatatlan. Hálátlan. Ki nem állhatta a nyugalmat, a meleg istállót, a tele jászolt. Még a verést is eltűrte hóbortjáért. Csak megtaláljalak! Majd meggyógyítalak!

Az ökör most sem felelt. Fülét megbillentette és kérődzött tovább.

A gazda leoldotta az ottmaradt kötelet, megnézegette az ökröt és kiment. Az ajtóból még visszaszólt:

— Remélem, te okosabb vagy, mint az a csavargó!

Az ökör rá se nézett. A gazda becsukta az ajtót s még a szamár kötelét is ráhurkolta.

Az udvar fényességében is hiába kereste a szamár nyomait.

— Mintha elsöpörték volna! — dünnyögött elkeseredve.

Elindult, találomra. Göröngyökhöz szokott lába megbotlott az út simaságán, az árnyéktalanság meg egyre jobban ijesztette.

— Hé, szomszéd! keresed a lábad nyomát? — köszönt rá vidáman az öreg pásztor. — Hetven esztendeje járok a boldogság után, de ilyen könnyen még nem esett a járás.

— Ez is megbolondult! — szörnyűlködött magában a gazda.

— Szép éjszaka van — folytatta az öreg — a csillagok úgy ragyognak, mint gyerekkorom rézkrajcárjai...

— Az én szamaram nyoma is ragyog! — vágta el mogorván a gazda. — Megszökött a gonosz.

— A vidám kis fülesed? Nem csodálom. Ilyen éjszaka nekem se kell a négy fal. Ne mérgelődj. A legjobb szénád nem tartotta volna otthon. Pedig, ahogy ismerlek, nálad a bogáncsot hívják szénának. Tudod, mindig szerettem a szamaradat. Lélek van ebben az állatban. Lélek! — és bütykös ujjával a gazda mellére bökött, kicsit lenézően.

— És az ökör! — kiáltott föl elkeseredve a gazda. Az ökörben nincsen lélek? Neki mégis jobb az istálló, a meleg alom, a tele jászol.

— Az ökröt, szomszéd, már más fából faragták. Nyugalmasabb. Csöndesebb. Nem szereti a kalandot, a meggondolatlanságot. Kicsit olyan, mint te. De azért nem egészen. Kérődzés közben gondolkodik is. És aki gondolkodik az azt is tudja, hogy máma éjjel történt valami.

— Most néztem meg. Ott fekszik az istállóban és kérődzik.

— Elhiszem, szomszéd, elhiszem. Az ökör nem csinál bolondságot. Bölcs állat az ökör, nem hamarkodja el a dolgot. Súlya van annak, amit tesz.

— Bolond vagy, öreg. Mit csinálhat egy ökör ma éjszaka?

— Az ám! Mit csinálhat. Én is arra vagyok kíváncsi, hogy hová szökött el a szamarad és mit csinál az ökröd. Ha megnéznénk...

— Micsodát?

— Az ökrödet!

— Ne beszélj bolondságot! Ott fekszik az istállóban és kérődzik. Magam zártam be az ajtót. Még a szamár kötelét is rátekertem.

— Azért csak nézzük meg!

Visszamentek az udvarra, az istálló elé. Dudorászva az öreg, morogva a gazda.

— Na, látod! Úgy van a kötél, ahogy megkötöttem.

— Kíváncsi vagyok erre az ökörre.

A kinyíló ajtón át felaranylott a szalma. A jászol feletti tartóból ezüstösen csüngtek a szénaszálak.

A csöndben vidáman nevetgélt az öreg:

— Csodálatos állataid vannak, szomszéd. Szamarad után az ökröd is elment. Nem csodálom. Ilyen éjszaka! A csillagok úgy ragyognak...

A gazda egyre csak a kunkorodó kötélvéget tapogatta. Szánalmasan nézett, az öreg is megsajnálta.

— Gyere, nem vesztek el. Megkeressük őket. Kíváncsi vagyok, hová mehettek ilyen éjszaka, mikor a csillagok úgy ragyognak...

Az út szinte magától kínálkozott lábuk elé. Az öreg ment elől, dudorászva. Mögötte, morogva, a gazda.

A fényesség egyre erősebb lett, a levegő egyre átlátszóbb.

Hamar megtalálták a barlangot is. Hunyorogva nézegettek befelé és elámulva rogytak térdre a jászol előtt.

— Különös éjszaka — mondogatta egyre az öreg — a csillagok úgy ragyognak, mint gyerekkorom rézkrajcárjai. Hetven esztendeje járom az utakat, de ilyen könnyű lábbal még nem kerestem a boldogságot!

Megbabonázva hallgatott mellette a gazda. Szamara a jászol előtt állott. Izmos hátán fényesség táncolt. Fürgén mozgatta fülét, puhán suhintgatta bojtos farkavégét. A jászol másik végén feküdt az ökör. Kérődzött. Hangtalanul mozgatta száját. Jobbról balra, balról jobbra. Jóizűen. Békességben.

PAPP JÁNOS ÉLETÉRŐL SZÓLÓ LEGENDA

Itt a földön minden életnek kezdete van. Papp János élete úgy kezdődött, hogy az érdekelt levelet írt a menynyei hatalmakhoz, 1945 Nagyszombatján. Nagyon fontos a dátum, hiszen mindezideig Papp János nem ért rá sajátmagával törődni. Távolról sem a kilenc gyerek volt az akadály. « Gondoltam: többen lesznek, jobban esznek! » A gyerekek hasznosságát még a kémia rejtelmeiben járatos kocsmáros is kénytelen volt elismerni; a legényfiú jövetele jelentette az első fröccsöt (ugorj át apádért, biztosan a kocsmában szellőzteti a zsebét). Ahogy a gyerekek kissebbedtek, úgy nőtt a fröccsök száma.. A kétéves gyerek után nyugodtan fölkrétázhatta a kilenc fröccsöt a söntés lécfalára. Papp János úriember számba ment. Hónap végén fizetett, mint a Hangyában. És kilenc fröccsnél soha nem ivott többet egy délután: a kétéveset haza kellett vinni.

A lovakról viszont több szót kell ejteni. A két fuvarosló kereste a kenyeret, a napi kilenc fröccsöt: egyszóval az életet. A két ló húzta a nászkocsit, kétévenként a bábaasszonyért is a két ló ment (minden gyerek este született, nappal nem értek rá a lovak). Az újszülöttet aztán bemutatták a lovaknak, akik minden további nélkül elfogadták a pótfuvarok ilyetén magyarázatát. Mennyi idősek lehettek? Maga Papp János se tudta volna megmondani. Emberemlékezet óta megvolt a két ló. Talán az öregapja is rajtuk járhatott már. A paradicsomban minden megy a maga útján. Senki nem számolja az éveket.

Papp János hajnalban kelt föl (valami nevet csak kell adni az időnek). Megetette a lovakat, télen fölrakta

az ölfát (még a hamúja is ég ennek, lelkem), nyáron a búzászsákokat (a tányérjából is kiugrik a nudli, menyecske), ősszel a virító tököket (ezekre majd nem panaszkodik, nagyságosasszony). Megcsókolta az asszonyt, a gyerekeket (minden kétévben eggyel többet), az ülésre tette a tarisznyát és elindult. Az utak aztán odavitték, ahová az ölfát, a búzát vagy a tököt szánta.

A lovak ismerték az utakat, a tájat, az embereket. Ügyvédet, jegyzőt, orvost, patikust lehetőleg kikerültek. Egyszer voltak csak orvosnál, mikor Papp Józsi, a félszemű asztalos összeveszett a cigányokkal. Megcsipkedte Giskrát, Cselák feleségét, mire a cigányok összeszaladtak Rombusz vezetésével. A háborúságból a Papp család került ki győztesen, ennek fejében Rombuszt orvoshoz vitték.

Így teltek volna az évek, talán az idők végtelenségéig, ha nyugtalanító jelek nem zavarták volna meg a napok rendjét. Először az ölfa kezdett panaszkodni. Sírt, nyöszörgött a kályhákban, s Papp János egyre több időt töltött el a használati utasítás magyarázatával. Hamarosan a gabona is követte az ölfa példáját. A nudlik meglustultak, álmosan dagadoztak a tányér szélén. Hiába vigasztalgatta a megrémült menyecskéket (a nudlifőzésnek tudománya van, lányom, úgy kell sodorgatni, hogy billegjen a vége), semmi nem használt. S mikor a városból is panasz jött a tökre (az ember tenyerébe ragad, ha hozzányúl), Papp János gondolkodni kezdett.

A jelek meg szaporodtak. Az útkaparók réztáblás sapkája helyett csukaszürke egyenruhák jelezték a kilométereket. Az egyenruhák a mellükön hordták a réztáblákat, láncon. (A kölöncös kutyákat még a lovak se szerették. A kutya ugasson, de ne zörögjön).

A fröccsök számolásába is hiba ütött. Gyerekek helyett a jegyző küldöncei lobogtattak lilapecsétes iratokat az orra előtt, megzavarva a fröccsivás szertartását. Ölfák helyett így egyre többször furcsaformájú ládák böködték a szekéroldalt, a gabonászsákok helyében bevar-

rottszélű bálák púposodtak, a tököket meg fölváltotta a benzineshordó.

Az utak megszűkültek, megporosodtak. Motorkerékpárok reszelgették a bogárhátat, teherautók kotorták az útszéleket. A « hová megy? », « mit visz? » egyre hivatalosabban hangzott, egyre érthetetlenebb lett. A hajnalok benépesedtek, a por még este se szállt le.

Papp János is mindig többet vakarózott. Hosszú éjjeleken át kereste a bolhát, de nem találta.

Egyik éjjel aztán a csukaszürke egyenruhák piszkosszürkére váltak. Elég nagy zajjal esett mindez, az is igaz, sok más furcsasággal együtt. A varrógépeknek szárnya nőtt és egész éjjel zakatoltak, kutyák helyett meg aknák ugatták az éjjeli holdat.

Papp János az istállóban ismerkedett meg a piszkosszürke egyenruhákkal. Kezet ráztak vele, vállát veregették, lovait nézték. Cigarettával is megkínálták. Az irdatlan zsebekből ujságpapírba szórták a dohányt.

— Öregfejszével finomra vágott bakapurzicsán. Három napig jött a víz alatt, mégis száraz — vigyorgott rájuk Papp János, aki az utóbbi hónapokban feltűnő udvariassággal beszélt az egyenruhákhoz.

Mosolya még akkor is a száján maradt, mikor a fellobbanó ujságpapír fénye a kivezetett lovak faráról verődött vissza.

Ezen a hajnalon, 1945 Nagyszombatján, Papp János is megtalálta végre a bolhát. Kövér volt a bolha, el se ugrott a kezéről. Ekkor határozta el, hogy megírja a levelet, egyenesen a mennyei hatalmakhoz címezve.

« Se nem vádaskodásból, se nem rágalmazásból, hiszen hithű katolikus vallásunk nem is engedné, hogy a húsvéti szent időben ilyen dolgokkal foglalkozzunk, de valakinek csak meg kell írni az alábbi tényeket:

Először az öregasszonyok nevében írok, akiknek az ölfát szállítottam. Az ölfa megpudvásodott, meg is vizesedett. Mivel melegedjenek az öregasszonyok? Sírnak, jajgatnak egész nap, reszket a kezük, didereg a lábuk.

A menyecskék nevében is panaszkodom, bár tudom, nehéz a kedvükre tenni. Dehát nem nézhetem, hogy ficánkoló nudli helyett csak nyúlós tészta tesped a tányérok alján.

A városiak nyomorát se nézhetem: szomorú dolog, ha a tök csak vizet ereszt.

A fröccsöket nem panaszlom föl. A legkisebb gyerek is kinőtt az ölből: nem akarok kocsmatöltelék lenni. Az asszonyhoz meg ki hozná el a bábaasszonyt? A lovak... Nem is merem említeni őket. Csak a csöndes, hajnali utakat sajnálom, a kotyogó szekérkerekeket, az útkaparók pléhtáblás sapkáján fölkelő napot, a tiszta levegőt.

Nem rágalmazok senkit, nem is vádaskodom. Ha már születnem kellett, a halált is elviselem. S ahogy születtem, ahogy éltem, úgy szeretnék meghalni is: a lovakkal együtt. Tisztelettel Papp János, katolikus Pappnak a fia ».

A levél elment, estére kelve pedig az udvaron nyihogott a két ló. Megcsutakolta, megetette őket, aztán nyugovóra tért, minden csodálkozás nélkül.

Hajnalban úgy kelt, mint rendesen. Az ölfa helyett azonban a családot rakta fel a szekérre. A lovak maguktól indultak el, a szélesedő utak felé. Hogy melyik kocsmáros krétázza föl azóta a napi kilenc fröccsöt a söntés lécfalára, azt csak az Isten tudná megmondani.

GYURI ÁNGYI

— Nincs kedved lejönni hozzánk? — kérdezte barátom. Meglátogatjuk Gyuri ángyit. Ha szereted a naspolyát...

De még mennyire szeretem a naspolyát! A szelidgesztenyét is, meg az izabella szőlő illatát a füstös őszi dombokon. Az egész tájat, a Répce kanyargását, a kőszegi hegy kékellését, az osztrák hegyek meg-megvillanó csúcsait. Gyuri ángyiról is sokat hallottam már — férje volt Gyuri bácsi, de valahogy lemaradt róla a nadrág, s azzal együtt nevét is felesége hordta —, meséiről, szólejéről. Az internátusi estéken sokat dícsérgettük szalmában érlelt naspolyáit, a mosánckì-almát meg az aszalékot.

Az egyetemi évek kikoptatták emlékezetünkből Gyuri ángyit. Az utazás is körülményesebb lett a határközelség miatt.

Egyszer mesélte barátom, hogy valami baj van Gyuri ángyival. Földjüket először csak tagosították, majd az állami gazdaság vett át mindent. Csak a szőlő maradt meg birtokukban. Most már emlékszem: mindent elmesélt barátom, de hát ki törődött abban az időben ilyesmivel? Szüleink panaszába is elfáradtunk lassan. Adó, beadás, tagosítás, tszcs. Nem is igen mentünk haza. Még mindig nehéz volt megingatni a nadrágosember korlátlan hatalmába vetett hitet (« ott vagy Pesten, ugorj át a Minisztériumba, intézd el a vágási engedélyt »). Igy csak a levelek szálkás betűi szurdalták meg lelkiismeretünket, aztán elaltatott mindent az össztöndíj, a körúti presszók hangulatvilágítása, a jövendő pesti állás reménye.

— A parasztnak se árt egy kis lecke! — mondogatták pesti kollégáink. Itt az ideje, hogy kicseréljék a faekéket. S öregem, áldozat nélkül nem megy semmi.

Zavartan hümmögettünk és hallgattunk. Sokat hallgattunk ebben az időben. A statisztikák ékesszólásával nem is vitázhattunk: napi nyolc óra a tsz-ben„ nyugdíj, jólét — és lassan elhittünk mindent.

— A parasztnak soha nem elég semmi. Ha két pár lova van, akkor a harmadik párért töri magát. Tíz hold föld után tizenötre áhítozik. Meglássátok, öt év múlva paradicsom lesz a falutokban, rádió, televízió.

A vonaton egymással versengve emlegettük a multat, hogy reménykedve képzelhessük el a jövendőt.

— De sokat játszottam Gyuri ángyi térdén! Tulajdon anyám nem szeretett úgy. Egyszer beteg voltam, s még faszenet is tett a teknő vízébe, hogy megtudja: ki vert meg szemmel. Azért azt is hallottam, mikor így szólt oda anyámnak: itass vele jó erős ezerjófű-teát, az majd lábraállítja.

— Hát a Gyuri bácsi szalmaszáljai! Azzal szívogatta a hordókat, mert Gyuri ángyi még a fejtésnél is felügyelt a borra.

Mikor a megállónál leszálltunk, már derűsen nézegettük a hazai tájat. A gyalogút erdőben kanyargott végig, és csak az Irtás-dombról pillantottuk meg először a falut. A templom gombja most is ferdére billenve vigyázta a házakat — kevés bort kapott a cigány, aki föltette, magyarázták az öregek, azért ilyen ferde. Hatalmas nyárfák magasodtak a házak fölé, itt-ott látszott csak egy-egy tető vagy kémény. Jobbról a szőlőhegy dombsora szaladt nagyokat lépve — az osztrák Alpok megszelídült unokája — balról a Répce kerülgette a roskadt malmokat meg a nyárfás kekrtvégeket. A templomdombot emberkezek hordhatták össze: a rajta gubbasztó temető százéves halottjai erősen behorpasztották a tetejét. A temető egyik felén a katolikusok, másik felén az evangélikusok, közöttük az anyakereszt.

— Mintha mindig kisebb lenne ez a temető — tűnődött barátom. Gyerekkoromban elvesztem a fejfák között, most meg három-négy lépéssel végigjárom. Megkorhadnak a fejfák, elmosódnak a nevek, egyre kevesebb az ismerős, egyre idegenebb a falu. Látod, Gyuri ángyi is. Olyan lesz lassan, mint a népmesék öreganyja. Távoli, megfoghatatlan, akit elvisz az idő lúdvércekkel, rokkával, naspolyával együtt, mint a háromráncot a legényesizmákról. Ki tudja, nem ez-e a dolgok rendje? Anakronisztikus életet él a falu kiejthetetlen diftongusokkal a nyelvében, bezártságával, idegenirtózatával. Pedig az öregasszonyok halála még nem lesz boldogtalanabb, ha az új evangélikus pap nem így kezdi a siratóbeszédet: « ez a jó tyúktojató asszony... ».

Kényszeredetten nevettünk. A dombközben jártunk már, a temető alatt.

— Olyan az egész, mint a Iyukasfog — tépdeste az akáclevelet barátom. Az ember megtűri szájában, mert viszolyog a foghúzástól. Azzal áltatjuk magunkat: ennek így kell lenni. S ha mégis kihúzzák? Üvöltünk a fájdalomtól. A felszakított íny azonban lassan beheged. Műfogat kapunk, s egy hét múlva már a nyelvünk is hozzászokik. És miért ne üdvözítsék, erőszakkal is, ha kell, a tudatlanokat?

Elszántan lépegettünk az utca közepén, mint az idegenek, vagy ahogy itt mondják: vidékiek. Csak a ház kapuja előtt ugrottunk át az árkon a járdára.

— Megjöttek a pestiek! — szaladt elénk barátom anyja, s a fiúi és rokoni csók után is olyan buzgalommal törölgette le köténye sarkával az anélkül is fénylő székeket, mintha valóban idegenek lennénk.

— Apádék a kukoricát hordják egész nap — mondta el sietősen. Sötétség előtt nem igen jön haza. Harapjatok valamit.

Nyálunk is összeszaladt a kunkorodó kolbász láttán — ez volt a kedvencünk — s teleszájjal nyeltük a régen

ízlelt falatokat. Bor is került a poharakba, halványpiros, fanyarkás.

— És Gyuri ángyi?

— Öreganyád a szöllőben van. Mindennap odajár, ha esik, ha fúj... Ő már csak ilyen. Reggel fogja a kosarat, a kapát, estig nem is látjuk.

— Megnézzük! — nyújtózkodtunk az utolsó szál kolbász után. Hátha találunk egy kis naspolyát.

— Jobb lenne, ha kosarat vinnétek. Öreganyád nem igen szíveli az aktatáskát.

— Ugyan, mama! Miféle újabb bogara van öreganyámnak?

Az aktatáskákból kidobáltuk a kacatokat s fütyörészve nyikorgattuk meg az utcaajtót.

— A dögtemető felé megyünk, a rövid úton. — kacsintott rám barátom. Emlékszel a zsíroskalaposra? A volt pesti nyomdaigazgató bérlőre? A szőlő felé menő rövid út a földjei között vezetett át, s hogy a parasztok ne használhassák, kiíratta egy táblára: ez az út nem út. S amikor a szekerek azután is csak arra mentek, árkot húzatott mind a két végére.

Jókedvünk támadt. Koldustetűvel dobáltuk egymást, alig győztük szedegetni magunkról.

A dögtemetőhöz érve hasztalan kerestük a rövid utat. Kukoricatábla húzódott a helyén, katonás merevséggel.

— Ezek még a rövid utat is betagosították buzgalmukban — csöndesedett le barátom. Igazuk is van! — tette hozzá ingerülten. A félhold kukorica megéri a tízperces kerülőt.

Szótlanul nyújtogattuk a lépést. A szőlőlevelek rozsdásan bádogozták a szőlőhegy oldalát, a szürkülő gesztenyefák meg úgy ágaskodtak ki belőle, mint a füstölgő kémények. A domb alján kezdődő szántó közepén Zetor pöfögött nehézkes dohogással.

— Ez az új romantika, komám!

A pöfögő füstpamacs valóban illett a tájhoz.

— Gyuri ángyi vajjon mit szól hozzá?

— Észre se veszi! — vont vállat barátom. Azelőtt is volt traktor a faluban, csak akkor Fordsonnak hívták.

A meggyfák alá értünk, a szőlő aljába.

— Öreganyám biztosan a kunyhó körül matat, előbb nézzük meg a naspolyafát.

A naspolyafa megöregedett, s szinte sajnáltuk, hogy nem találjuk rajta gyerekéveink mezitlábas nyomát. Barnán ültek a levelek közt a naspolyák, mint a fészkek, tetejükön a szöszös levélcsokorral. Fanyar ízük összehúzta szánkat, de azért megszedtük a táskát.

— Micsoda csemege lesz ebből a szalma között!

Szőlősorok közt indultunk meg fölfelé. Csipegettük az izabellát, mint a torkos darazsak. A kunyhó mögül előkékellett Gyuri ángyi köténye. A tőkéknél hajladozott, mormogását is meghallottuk.

— Üljünk ide, a kunyhó elé — suttogta barátom. Megörül majd, ha ránktalál.

Egy-egy farönkre ültünk és cinkosan fütyörészni kezdtünk. Alig fújtuk el az első verset, mikor hátunk mögül ránkcsapott a hangja:

— Eltakarodjatok innen, átkozott táskások! Nem volt elég a föld, most a szőlőmet akarjátok?

Meglepetten ugrottunk fel. Alig tudtuk kikerülni villogó kapáját.

— Öreganyám! Gyuri ángyi! — kiáltottuk egyszerre.

— Táskások vagytok, hogy az Isten verjen meg benneteket! — s jött felénk.

— Öreganyám, én vagyok a Ferkó, az unokája...

Barátomat csak a szilvafa ága mentette meg a kapától. Rohantunk lefelé, meg-megbotolva a mezsgye bújó csövekjeiben. Mögöttünk egyre hallottuk szoknyája nehéz suhogását, vijjogássá erősödő hangját. Csak a hosszú útnál lassítottunk le. Nem mertünk visszanézni. Mellettünk a szántón kemény rögöket hasogatott fel a lánctalpas Zetor hármasekéje. Barátom könnyes szemmel vágta a barázdába az aktatáskát.

A ZSENIÁLIS TALÁLMÁNY

Azon az emlékezetes gyűlésen Csömödér falu végrehajtó bizottságának tagjai még nem sejtették, hogy aranybetűkkel írják be nevüket az épülő szocializmus dicsőségkönyvébe.

Pedig a nevezetes gyűlés is úgy kezdődött, mint a többi. Az elnök javaslatára ünnepélyesen tiltakoztak előbb az imperialisták beavatkozása ellen egy kimondhatatlan nevű ország belügyeibe, aztán tudomásul vették, hogy az életnívójuk újra öt százalékkal emelkedett s hogy aki ennek ellenére sem teljesíti beadási kötelezettségét, az nemcsak az állam, hanem sajátmaga ellensége is.

Mindezideig nem történt semmi rendkívüli. Ekkor emelkedett szólásra Talabér, a VB titkár. Nem a faluból származott. A táskások fajtájához tartozott; senki nem tudja honnan jött, megbízólevelén azonban a megyei titkárság pecsétje díszlett, így szó nélkül fejet hajtottak előtte. Beszéde idegen szavai annyi titokzatosságot rejtettek, hogy a nagyothalló ember zavarával kérdezni sem merték, engedelmeskedtek. Nagyvonalú ember volt a titkár. Nem teljesítette valaki a beadási kötelezettségét? Nem adott cséplési engedélyt, ha az asztagban rothadt is meg a gabona. A disznóölést is hasonló módszerrel szabályozta. A kulákudvarok megvizsgálásával kapcsolatban pedig a trágyalé azon kevéssé ismert tulajdonságát fedezte fel, mely szerint a kuláktrágyalé dombnak fölfelé is folyik, így elárasztathatja a lakóházat, az utcát, súlyosan veszélyeztetve a köztisztaságot. Gyökeres meg-

oldást is javasolt azon jól ismert igazság szerint: ha nincs állat, nincs trágyalé. A kuláktehenek tehát, mint a baj közvetlen okozói, állami tulajdonba vétettek.

Érthető, hogy a titkár felemelkedését tiszteletteljes csönd fogadta, melyet csak a kutyák szabotáltak a faluba behatolt idegen elemek izgatására.

— Elvtársak, falusi dolgozók! A köztisztaságot célzó ennyi és ennyi számú VB rendelet a kulákudvarok trágyadombját illetően nem bizonyult elégségesnek. A feudális, elmaradt Horthy-korszak átkos szelleme még mindig kisért. Legutóbbi körútam alkalmával megdöbbenéssel állapítottam meg, hogy nemcsak a kulákok udvarában, hanem a dolgozó kisparasztok házánál is föllelhető még az árnyékszék. Elvtársak, ezt nem tűrhetjük tovább. A legújabb pártutasításokban erről a kérdésről még nincs szó, hiszen számtalan, fontosabb probléma vár megoldásra, mit az átkos örökség ránk hagyott. A mi Pártunk azonban széles utat nyit az egyéni kezdeményezésnek, s a haladás útja ma már nemcsak a városok kiváltsága. Azt akarom, hogy Csömödér falut az elsők között emlegessék. Ennek érdekében az a javaslatom — melyet helyeselni fog mindenki, aki nem ellensége a Pártnak és dolgozó népünknek — hogy a szocialista falu érdekében szüntessük meg az egyéni árnyékszékeket!

A tagok tátott szájjal meredtek egymásra. Mielőtt véleményüknek hangot adhattak volna, a fellelkesült titkár tovább folytatta.

— Megszüntetjük az egyéni árnyékszékeket, s helyettük a falu főterén építünk egy közöset, ahová minden dolgozó parasztnak joga lesz eljárni, annál is inkább, mivel társadalmi munkával építjük fel, s ezt a közös árnyékszéket minden dolgozó paraszt a sajátjának mondhatja.

A tagok mozgolódni kezdtek, a titkár azonban még nem fejezte be.

— Eddig még semmi ujdonság sincs javaslatomban. Az épülő kommunizmus nagy országában végzett ta-

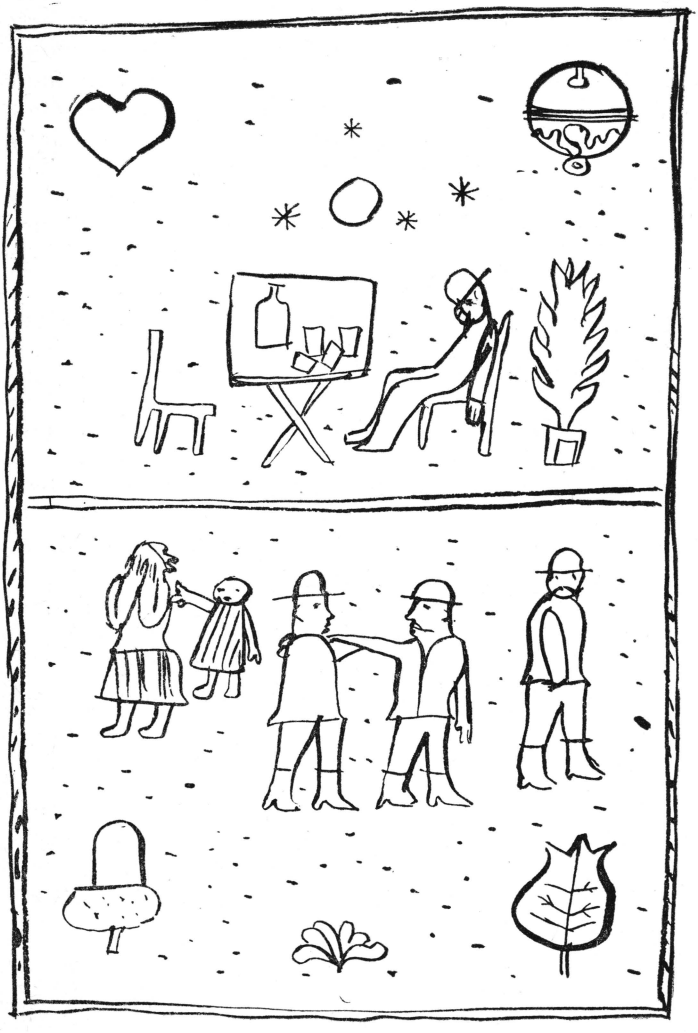

gödröket betemették. Egyidőben a falu főterén is megnulmányutam folyamán nem egy élenjáró kolhozban láttam. S bár biztosan ott is vannak már ezirányban folytatott kisérletezések, javaslatom leglényegesebb pontja teljesen új lesz. Az árnyékszék laboratóriumot kap, ahol pontosan megállapíthatják, hogy milyen ételt fogyasztottak. Látom — tette hozzá megértően — kicsit csodálkoznak az elvtársak és nem fogják még fel újításom zsenialitását, főleg annak jelentőségét a szocialista falu biztonságát illetően. Akinek nyugodt a lelkiismerete, annak ott sem lesz félnivalója. Ellenben a kulákok s a dolgozó nép soraiba befurakodott idegen elemek lelepleződnek, és, remélem, sok becsületes dolgozó szeméről lehull a hályog.

Talabér megdicsőülten állott a vöröspasztós asztal előtt. Mögötte mosolyogni látszott a három kép a falon.

A hallgatóságot megbabonázta a találmány nagyszerűsége. Egy pipa koppanva hullott a padlóra, mire felocsudva tapsolni kezdtek. Szólni még senki nem tudott.

Végül az elnök állt fel. Melegen megrázta Talabér kezét, az épülő szocializmus nagy harcosának nevezte és megköszönte értékes javaslatát.

A szavazás gyorsan lebonyolódott. S mint általában, ha a titkár javaslatairól volt szó, most is egyhangú lett. A laboratórium tekintélyes költségét a falufejlesztési alapból határozták el fedezni. Csömödért ettől a perctől kezdve maguk között már szocialista falunak tekintették s az erre vonatkozó javaslat felterjesztésében is megállapodtak.

A dolgozók szélesebb, fejletlenebb tömegei természetesen már nem fogadták ilyen szó nélkül és egyvéleménnyel a tervet. Sustorgott a falu, mint a megbolygatott méhkas. Nevettek rajta, gúnyolódtak, aztán ők is elhallgattak. Ismerték a titkárt. Tudták, hogy csak a falu érdekeit nézi.

A titkár valóban a tettek embere volt. Olyan buzgalommal látott hozzá terve kivitelezéséhez, mint ahogyan javaslatát megtette. Az árnyékszékeket lebontották, a

kezdték a munkálatokat. Az előirányzott költség hamar kimerült, de új kölcsönt szavaztak meg.

Nem telt bele néhány hónap, s a nagy mű elkészült. Csillogott, ragyogott minden. A bonyolult laboratórium kezelése meg olyan egyszerű volt, hogy akár gyerekre rá lehetett volna bízni. A falakon táblázatok álltak: a dolgozó paraszt étrendje, a kuláké, az osztályidegené, a befurakodott ellenségé, s legszérül az imperialisták fizetett bérencéé.

A felavatási ünnepség ugyan községi keretek között zajlott csak le — okos volt a titkár, mint mindenben! — ennek ellenére szépszámú közönség gyűlt össze. A titkár lelkes beszédben méltatta a nagy nap jelentőségét, majd ünnepélyesen helyet foglalt az egyik ülőkén.

Kiválóan működött a laboratórium, nem hiába ölték bele a sok pénzt. Az ámuldózó népnek már olvasták is az eredményt: rántottleves, kelkáposzta krumplival.

Viharos taps éltette a titkárt, aki most is fényesen bebizonyította, hogy szívvel — lélekkel a dolgozó népet szolgálja.

A csömödéri csoda is három napig tartott. A falu élete visszazökkent a rendes kerékvágásba, s ha a messzebblakók — főleg eső idején — morogtak is a titkárra, hamarosan hozzászoktak az újításhoz.

Akkor kezdtek csak újra sustorogni, mikor egy hétfői napon elvitték az öreg Zsiros kulákot sógorságával-komaságával együtt. Kiderült, hogy vasárnap borjúhúst ettek, s ezzel súlyosan vétettek a dolgozó nép állama ellen.

Ekkor értették meg igazában Talabér elvtárs zsenialitását, s ettől a naptól kezdve szemmelláthatóan megerősödött Csömödéren a szocialista erkölcs.

Az intézmény híre nem igen jutott még túl a közeli falvak határán, mikor a szigorú elveiről országszerte tisztelt főfunkcionárius látogatott el a faluba. A dolgozó parasztság üdvén fáradhatatlanul buzgólkodó Talabér megragadta ezt a kiváló alkalmat, hgy a még mindig kételkedők hitét megerősítse. Sebtében a főtérre cső-

ditette a falut. Kis, rögtönzött beszédben ismertette újítását magas vendégének, majd a körülállók fergeteges tapsa közben tisztelettel az egyik fülkébe kisérte.

A magas vendég derűs arccal tett eleget a kérésnek, s miután kijött, barátságosan beszélgetve várta az eredményt.

Ma a szokottnál lassabban jelent meg a laboratóriumot kezelő kisbíró. Akkor is csak habogott, hogy alig tudták megérteni. Úgy nyöszörögte el mondókáját: a vendég olyan ételeket evett, melyekről a kisbíró még csak nem is hallott, és a táblázaton sem szerepeltek. Volt egy ismerős ugyan, a töltött libamell, de ez is csak a legutolsó kategóriánál, az imperialisták fizetett bérence étrendjén fordult elő.

Halotti csend. Talabér elsáppad, a vendég dühösen kocsija után kiált és elhajtat, hogy csak úgy porzik.

Huszonnégy órán belül megjött a hivatalos irat, melyben Talabért leváltják, zseniális találmánya bezárását elrendelik.

Ilyen gyászos véget ért volna ez a nem mindennapi mű, ha közben nem történnek nagy események. A Párt ébersége leleplezte a legmagasabb vezetésbe beférkőzött imperialista bérenceket, akik aljas érdekből szembefordultak a néppel. Közöttük volt a falu egykori magas vendége is. A vizsgálatok mindenre fényt derítettek, többek között az emlékezetes látogatásra, annak körülményeire.

Talabért rehabilitálták s ünnepélyesen visszahelyezték előbbi állásába.

A jeles intézményt is újra megnyitották. Az ünnepség most már országos keretek között zajlott le, a külföldi testvéri pártok küldötteinek jelenlétében. A mű a Szocialista munkáért érdemérmet kapta, s felállítását minden faluban kötelezővé tették. Talán még ma is működik, ha ugyan egy újabb magas vendég azóta be nem tiltatta.

FALUSI KÁRTYAPARTI

— Az apám földjét pedig nem hagyom! — verte meg a tanácselnök asztalát Horváth Sándor.

— Mink se! — dobbantottak mogorván a gazdák.

— Inkább elkártyázom. Érti? Elkártyázom az egész jussomat. Aztán csinálhat vele, amit akar.

Helyeslően zúgtak, és szemük az elnökre szűkült.

— Legyen eszetek...

— Éppen az a bajunk, hogy túl okosak vagyunk. Gyula — intett a kisbírónak — összedobolod az egész falut. Ügyelj, hogy mindenki itt legyen!

— Ne bolondozzatok...

— Ugyan! Kártyázunk, ennyi az egész. Híres kártyások ám ezek a parasztok. Egy-két fogást az elnök úr is tanulhat tőlük. És hogy tudnak veszteni!

Lábtoporgató csöndben nézett farkasszemet velük az elnök. Majd megtörölgette homlokát és engedelmesen ült le a kijelölt székre.

— A kisasszony is itt marad! Fogja a listákat és jegyzi a nyereséget. Na, ki kezdi? Úgy illene, ha a plébános úr nyitná meg a játszmát, ha már vele kezdtük ezt a nyomorúságos életet... Lássuk hát: húsz hold templomföld a malom alatt. Nem rossz. Egypár ló, nyolc tehén, gazdasági fölszerelés. Hagyja, plébános úr, majd az elnök megkeveri. Jobban érti az ördög bibliáját.

— Makk az adú...

— Híjnye, plébános úr, a kutyafáját! Csupa gyerek jár a kártyában. Ördöge van az elnöknek. Ezt hamar elvesztettük, nem jól imádkoztak az öregasszonyok. Sebaj, marad még a pörsölypénz. Irja, kisasszony!

Odakint összeszaladt a falu. A kintrekedtek mormogása erősödni kezdett.

— Gyula, intsd le a népet! Még karhatalmat kell hívnom az elnöknek. Ne mondja, hogy megfélemlítettük.

Söröket állítottak az asztalra. Külön az elnöknek, külön a kártyázó gazdáknak.

— Ha megengedi az elnök, akkor én jövök most. Írja, kisasszony! Tizenöt hold szántó egyben, a pankai Horváth-tag. Biztosan hallotta már hírét, elnök úr. Talán bújócskázott is nyáron a rozsban. A bánkúti búzámat kiállításra is elvitték... Kezdhetjük?

— Piros az adú...

— Szerencsés ember az elnök. Ilyen kézzel miniszter is lehetne! — bólintottak elismerően a kibicek.

— Snapszer!

— Kontra! — sóhajtotta ki az elnök.

— Rekontra!

— Szupkontra!

— Mórkontra!

— Told-le-gatya!

— Fedák Sári!

— Taligakerék!

Horváth Sándor kijátszotta a piros ászt meg a negyvenet. Az elnök két alsót adott adott rá meg egy királyt. Aztán a tökásszal elfogta a töktízest.

— Na látja, elnök úr! Hamar ment az egész. Az apám ötven év alatt szerzett tizenöt holdat, én öt perc alatt vertem fenekére az egésznek. Ki tud jobbat? A következő... Gyula, nézd meg a listádat!

A sarokból felharsant a kórus:

... szélről van a cselédház,
mellette a Kili-Takács.

— Gyere, Feri, nem harap az elnök bácsi. Aztán meg eleven aranykalászos gazdával se kártyázott még. A Fügét teszed föl előbb vagy a Narancsot?

— A Szekfű két literrel többet adott a múlt hónapban, mint a Füge. Igaz, előhasi...

— Az elnököt úntatják a tehenek. A kártyádba nézz, Feri!

— Kontra!

— Rekontra!...

Az elnök homlokáról kövér izzadságcsöppek gurultak.

— Hol a fenébe kódorogsz, Gyula! Szomjan hal az elnökünk.

A sörhab a pohár széléig csordult. Nagyokat nyelve ittak.

— Gyerünk, emberek, gyerünk! Az elnök máma sz... ba mártotta a kezét. Hadd használja ki a szerencséjét!

A gazdák sűrün váltották egymást a megfényesedett széken, az asztal meg úgy kopogott néha az ütésektől, mint egy világháborús gépfegyver.

Az elnök már szédelgett, de Horváth Sándor fenyegető szeme a székre nyomta.

— Nem végeztünk még, elnök úr. A fene tudja mi ütött máma ezekbe a parasztokba. Mindenki kártyázni akar.

A lista tellett. A titkárnő alig bírta jegyezni a neveket, a birtokszámot meg az állatokat.

— Eleget böködte fenekemet a tarló. Én többet nem aratok!

A szobában már látni sem lehetett. A tolongás megnőtt. A hátul állók csak egy « kontrát » meg « rekontrát » hallottak az asztal felől. Kint a gyerekek az ablakpárkányra álltak és onnan kiáltoztak. Az elnök aggodalmasan nézegetett kifelé.

— Hagyja csak őket, elnök úr! Nem árt, ha a gyerek tanul. Hátha használ veszik egyszer.

Az elnök megbillent a széken, s ha Horváth Sándor el nem kapja, leesik.

— Kitartás, elnök úr! — súgta fülébe. Gondoljon a jelentésre... Az egész falu fél nap alatt!

Hamarosan a szegényebbje is elfogyott, az újgazdák, a régi cselédek.

— Ezeket se vessük meg, elnök úr. Az újházasnak a szegény asszony is nagy kincs. Maradt még valaki, Gyula?

— A Balogh Józsi van még hátra, de neki igazán nincs semmije.

— Nem baj, Hadd jöjjön. Ne szerénykedj, Józsi! Mikor esküdtetek?

— A múlt héten.

— Na, látod. Aztán szereted az Annádat?

Balogh Józsi szemérmesen hallgatott.

— Mit szól az elnök úr a fiatal menyecskéhez? Nem megvetendő tét!

Az elnök nem nyúlt a lapokhoz.

— Addig siessünk, míg tart a szerencse...

— Kontra!

— Rekontra!...

— Végeztünk, kisasszony. Hozzáírhatja az Annát is. Csöndet, emberek! Győzött az elnök. Éljen az elnök!

Az éljenzés megreszkettette az ablakokat. Aztán a gazdák egymásra néztek, összeszedték a gyerekeket és szó nélkül elvonultak.

Mikor az elnök végigtámolygott az utcán, már csöndes volt a falu. Öreg gesztenyefához támaszkodott, hogy megkönnyebbüljön. A házak komoran gubbasztottak a sötétben. Ahogy Horváth Sándor háza elé ért, gyerekhangokat hallott:

— Kontra!

— Rekontra!

— Szupkontra!

— Mórkontra!

— Told-le-gatya!

A gyerekhang élesen csengett:

— Édesapám! mi az a « told-le-gatya »?

Horváth Sándor hangja kidörgött:

— Elhallgass, az istenfádat, mert agyonütlek!

A gyerek odabent elhallgatott. Süket csönd szállongott végig az utcán.

JÁNOS BÁCSI A CSILLAGMEZŐKÖN

János bácsi békésen szántogatott a csillagmezőkön. Egészen úgy, mint a földön, csak valahogy másképp. Tetőtől talpig fehérben volt: borjúszájú patyolating, bőszárú, rojtos, suhogó gatya. Fehér a bajusza, fehér a haja. Csak a kerek kalap volt fekete, de az úgy is illett. Szájában pihenten füstölgött a pipa.

Csendesen, megfontoltan ballagott. Nem szabad hebehurgyán végezni a munkát.

A két hófehér ökör ismerte a maga dolgát. János bácsi csak úgy szokásból biztatgatta őket. Ha elfáradtak, szusszantak egyet. Ilyenkor verte ki pipájából a hamut, tömött rá újra. Tévedés lenne azt hinni, hogy az égi pipa örökké ég. A sok bibelődés, ügyeskedés nélkül nem igazi a boldogság.

János bácsi elővette a kostök-acskót. Rátömött. A masina gyújtott. Kékellő füst szállt a levegőben. Arcán a földadta ezerránc elsimult már, mint a szőnyegszövő kezén a sok tarka fonál. Feje fölött pacsirta szálldosott, a barázdákat öreg varjú járta, szedte a pondrókat, ahogy ez már a szántásnál szokás. A barázdák szaporodtak. János bácsi lehajolt, belemarkolt a földbe. Ujjai hozzáértően morzsolgatták a kis rögöket.

— Jó zsíros, omlós — bólintott elismerően.

— Na, 'segélj! — fohászkodott.

Elindultak. Az árnyék két lépésnyi, nem nagy az idő, estig elvégzik ezt a tagot is.

Nem végezték be mégse. Az egyik forduló előtt a két ökör megállt. Néztek nyugodt szemükkel és nem mozdultak.

— Hó, mi van veletek? — ballagott előre az öreg.

— Hát ez meg miféle szerzet? — tűnődött el.

Az ökrök előtt furcsa alak feküdt. Talpig veresbe öltözve. Még vékonyka lábaszárán is feszült a nadrágféle. Karjai hosszúak. Papucsot hordott, mint a szegedi menyecskék. Veres volt az is, hosszú, az orra meg kunkori. Figyelmes fülek látszottak a sapka hasadékán, a sapka mellett meg nagy kakastoll. Kezében nyeles tükröt szorongatott. Élt vagy halt, nem lehetett tudni róla.

— Földi lehet ez a fura micsoda — töprengett János bácsi. Az én kakasomnak is ilyen szivárványos volt a farka-tolla.

— Ébredj, öcsém! — rázogatta.

A nyurga alak megmozdult. Hirtelen felugrott, tréfásan meghajolt és bemutatkozott:

— Till Eulenspiegel vagyok. És az úr?

— Szólítsál csak János bátyádnak. A csillagmező gazdája vagyok. Gyújts rá, öcsém.

— Köszönöm. A füstöt csak úgy szívelem, ha másnak a szemét csípi.

— Nono, öcsém! Úgy látom, eléggé felvágták a nyelvedet. Dehát hogy is kerültél te ide?

— Tudja bátyám, — ült le Eulenspiegel az ekeszarvára — nagyon úntam magam a földön. Gondoltam, körülnézek, milyen a világ errefelé.

— Úntad magad? — nyílott kerekre az öreg szeme. Hát mit csináltál ott lenn?

— Látja, bátyám, ezt a görbe tükröt? Ezt tartottam az emberek elé. Aki belenézett, meglátta milyen is voltaképpen. De megúntam. Micsoda egyformaság! A hatalmasok önteltek és ostobák, a szegények kishitűek, a szépek üresek, a műveltek korlátoltak. Semmi szín, változatosság.

János bácsi harsányan elnevette magát, hogy a bajusza két szárnya majdnem elrepült.

— Hej, öcsém, a te külsőd nem hazudott. Csakugyan furcsa egy teremtés vagy!

Eulenspiegel duzzogva elfordult.

— No, no! Nem kell felkunkorodni, mint a kakastollad. Nézd, öcsém, én nem ismerem az unalmat.

Eulenspiegel bukfencezett egyet.

— Ha, ha! öregem. Jól megtanulta a leckéjét. De mondja csak — és egészen közel ment, hogy a kakastoll megpiszkálta János bácsi orrát — ki fizeti a maga reklámköltségeit?

— Micsodát?

— Hát úgy értem, ki tartja el magát, hogy az egyszerűséget hirdesse?

— Tudd meg, öcsém, engem soha nem fizetett és nem is fog fizetni senki Hogy az ingem-gatyám mindig tiszta s a pipám füstje nem büdös, az csak onnan van, hogy nem élek köztetek.

— Mese, mese, öreg! Én lent élek, mégis tiszta a ruhám.

— Elfelejted, öcsém, hogy a veres szín nem fehér!

— A feketének meg nem is kell már bemocskolódni, mi? Jól adja, öregem. Kár, hogy nem odalenn találkoztunk.

— Akkor se voltam más, csak a pipám volt büdösebb.

— Beszéljünk okosan, öregem. Én annyi felé járok, annyi embert ismerek, mégis unatkozom. Mi ennek az oka?

— A nyugtalanság változatossága soha nem vezet jóra. Mit csináltál? Megmutattad az embereknek, hogy milyenek, kinevetted őket, aztán továbbálltál. Adtál valamit az üresnek? Tanítottad az ostobát? Földre szórtad a gazdag pénzét? Csapongtál jobbra, balra, mint a darázs. Mit nyertél vele? A nyugalomnak, hűségnek meg van a maga változatossága, nem lehet unatkozni melleile...

— Szólamok! eleget hallottam belőlük — legyintett Eulenspiegel.

— Világéletemben megvetettem a szónokló nadrágosokat. Nem is értem rá az ilyesmikre. Megismertem a földet, a föld is megismert engem. Azok fecsegnek, akik nem tudják, hogy mit csináljanak. Tanítsd meg hallgatni az embereket, ők se unatkoznak majd meg te se.

— Lári, fári! — hadonászott Euelenspiegel, majd előkapta tükrét és János bácsi elé tartotta. A tükörből előtűnt János bácsi arca, szakasztott úgy, ahogy az életben.

Eulenspiegel megzavarodva kapta arca elé a kezét. Meghátrált, aztán két bukfenccel le is ugrott a csillagról a föld felé.

— Ezt meg itt feledte! — hajolt le az öreg a tükörért. Felvette s a kalimpáló Eulenspiegel után hajította.

Este felé járt már. János bácsi hazahajtotta az ökröket, megmosta lábát a csillagóceánban, majd lenézett még az eltűnő Eulenspiegel után. Aztán köpött egyet, hogy éjszakára a szája is tiszta legyen.

Ferencvárosi Legenda

HAJTÓKÁN

A három kerék szapora kattogássa zökkent a sínközeken. Egyenletes kar- és lábmozdulatokkal noszogatta a hajtókát és dudorászott. Mögötte a pályamester figyelte a hevedereket. Néha köpött egyet, szórakozásból.

Lassan maradoztak a szelvénykarók. Ivek jöttek, lejtők meg emelkedők. Az őrházaknál leszállt a pályamester, lekezelt az őrrel és beírt a könyvbe. Az őrház tetején megkondult a jelzőharang. Engedélyt kért a továbbmenetelre.

A csapat az alagútnál dolgozott. Talpfacsere volt és vágányszabályozás. Az előmunkások tisztelegtek, átadták a munkautalványokat meg a létszámjelentést. A fiú ezalatt kiemelte a hajtókát és az árnyékba húzta. Szót váltott a munkásokkal, eltűrte csipkelődésüket s ha alkalma volt rá, visszavágott. Táskájából kétforintos kolbászt kotorászott elő, zöldpaprikát meg kenyeret. A hajtókára ült és falatozott.

Az új talpfák friss kátrányszaga párologva szállt a tűző melegben, a csákányok, villák, fogók vasán tompán ragyogott a napsugár. A talpfafúrók nyögve tekergették a szennyes forgácsot. Az előmunkások dörmögve kiáltottak egyet-egyet, inkább megszokásból, mint a pályamester kedvéért.

A fiú gondosan táskájába rakta a maradékot. Jót húzott a vízhordólány kannájából s békélten incselkedett a sokszoknyás délzalai lánnyal.

A pályamester élénken magyarázott az előmunkásoknak. A pálya süppedéseit vizsgálgatták s erősen vitatkoztak a salakágyazat előnyeiről-hátrányairól.

A fiú füvet dugott szájába és körbekószált. Szerette az akarattyai oldalt, az alagút környékét és a Balatont. A meredeket figyelte s azon tűnődött, hány száz éve élnek a magasba kapaszkodott nádcsomók, messze a víztől.

Árnyékos helyet keresett, honnan jól láthatta a vizet. Lekuporodott. Cigarettát sodort a zsebében zörgősre száradt dohányból. Mikor kész lett, a papír végét összecsípte, hogy a por ki ne folyjon. Rágyújtott.

Simán fénylett föl a víztükör. Zakatolás hallatszott messziről, s kisvártatva feltűntek a siófoki halászhajók. Erre tartottak, az akarattyai hajlat felé. Mögöttük lustán kanyargott a hullámárok. Mire az öbölhöz értek, már kifeszítve húzták a hatalmas hálót. Az óriás parafadugók sötéten pontozták a vizet.

A fiú fölkelt és a pályához ballagott. A pályamester még mindig az előmunkásokkal vitatkozott. Nagyokat léptek a pálya hosszán, számolgattak, kiabáltak. Delelőre állt a nap, biztosan itt töltik az ebédidőt.

Megnyugodva ment vissza helyére. Két halászhajó már leállt, köröttük széles körben feketéllettek a parafadugók. Egy kisebb hajó körbejárta a hálót, hogy a középre zavarja a halakat.

Tompa kiáltások szálltak a vízről, kötelek csikordultak. A parafadugók alig észrevehetően szorultak összébb.

A fiú bóbiskolt kicsit, aztán fölült s a közelben ciripelő tücsköt kereste. Mocorgására a ciripelés hirtelen elhallgatott. Óvatosan keresgélt és hamarosan meg is találta a kis barlangot. Szájánál kopott volt a fű, bejáratát pontocskák tarkították. Hangaszálat szakított, lemorzsolta szőrös bugáját. A leveleket is letépdeste. A szálat bedugta a nyiláson és türelmesen csavargatni kezdte. Kezét oldalt tartotta, hogy oda ne essen az árnyék. Néhány perc múlva kaparászás hallatszott, majd egy ugrással kint termett a tücsök. Markával rácsapott s kedvtelve nézegette ujjai között a szurokfekete fejet, az aranyos, zizzenő szárnyakat.

A víz felől evezőcsapás csattant. Odanézett. A parafakör láthatóan kisebbre zsugorodott. Közepén csónak imbolygott. A csónakos felemelte evezőjét és újra ütött.

A fiú izgatottan állt föl. Marka szórakozottan engedte szabadon a tücsköt. Most meglátta a kacsát. A csónak ellenkező oldalán bukott föl, fürgén úszott a parafadugók felé. Utána a csónak. A dugók mentén kergetőztek. Aztán a kacsa ismét eltűnt. A csónakos állva fürkészte a vizet. Csöpögő evezőjét ütésre készen tartotta.

Most a csónak hátulján bukkant elő a kacsa. A csónakos csak a hajósok rekedt kiáltására vette észre. A fiúig hallatszott szitkozódása, amint űzőbe vette. Szinte súrolták a parafadugókat, ahogy körbekerültek.

— Ha egyet csap a szárnyával, megmenekül! — szorongott a fiú.

A kacsa is kiáltott, hosszan, kétségbeesetten. A dugóknál azonban visszariadt. Egyre többször bukott le, s egyre kevesebb ideig. A csónakos már nem is mozdult helyéről, csak onnan leste. Sűrűbben csattogott az evezőlapát is: a kacsa sokszor ott merült fel, ahol lebukott.

A fiú elkedvetlenedve fordult el. A felharsanó diadalordításra összerezzent és nem mert visszanézni.

— Gyerünk a hajtókával! — hallotta a pályamester hangját.

Engedelmeskedve cipelte a sínre a háromkerekű járművet. Megigazította a pályamester pokrócát, megvárta, míg elhelyezkedik. Elindultak. Gépiesen mozdult meg keze, lába. Fanyar mosollyal válaszolt a jókedvű pályamester vicceire. A kerekek fürgén csattogtak a sínközeken, szaporán fogytak a szelvénykarók.

Az iroda előtt utolérték a vonaljárót. A lazult hevedercsavarokat húzogatta szorgalmasan. Derekán kopott bőrtokban fityegett a piros jelzőzászló, a pléhdobozban meg zörögtek a dürrantyúk.

— Hogy' van, József? — ugrott le a pályamester.

— Ahogy pártunk és kormányunk engedi! — felelte a vonaljáró és segített a fiúnak kitenni a hajtókát.

FEHÉRKARÁCSONY

A pályamester hangja keményen pattogott a hidegben:

— A karácsonyi készenlétre önkénteseket kértem. Senki nem jelentkezett. A két ünnepre itt maradnak: Burdohán József előmunkás, Balogh Pál, Katona Zsigmond és Lőrincz Imre. Boldog ünnepeket!

Hangos villazörgéssel köszönt vissza a csapat. Öt perc múlva már az állomás felé kígyózott kékellő soruk, az akarattyai oldalban vágott fenyőfák gyantás illatával.

A négy készenlétes feketült ábrázattal válogatta az ócskatalpfát. Fürészük éles harsogással szelte a kátrányos hasábokat. Komoran hasogatták a tompán puffanó darabokat.

A dobkályha beszédesen kivirult, és a rángatós kút víze csipkelődve oldazgatta görcsrekötött mogorvaságukat.

— Bor is kellene — tapogatta a hangulatot Pali bácsi, a legöregebb.

— A lebbencs mellé?

Burdohán lábosában zsír puhítgatta a hagymát, míg kezében türelmetlenül zizegett a tésztászacskó.

— Meg kellene nézni a parti lékeket.

— Ilyenkor a halak is hazamennek!

Zsiga bácsi a foszlott demizsont rázogatta zsákba és a húszas jegyet kereste.

— Átugrok Csopakra, a komámhoz. A negyvenötössel itthon leszek.

A pöndörödve hulló krumplihéj újra megkavarta a keserűséget. A szürke pokrócok jellegzetes szaga fáradhatatlanul birkózott a leves halvány gőzeivel.

« Alávalóbb vagy a vasutasnál » — soha nem szúrta meg így a mondás, s a legfiatalabb, Lőrincz Imre az ujjain sorolgatta, mint gyerekkorában az « elment vadászni » játékot: katonatiszt, cigány, szemeteskocsi, üresség, s csak ezután a pályamunkás.

— A lúdaskásából soha ne felejtsd ki a sárgarépát. A zöldséget se. A máj egyedül nem elég. A kását hússal hintjük meg, a zsírossából, a csontokat pedig megtörjük, hogy a velő is belefőjjön. Csontszopogatás közben pihen egyet a gyomor és újraéled az étvágy...

— Szabad-e Kisjézust köszönteni? — puha kezek gombóca zörgette az ajtót.

— Éppen a legjobbkor! — és Burdohán szitkainak fekete szalagja csomóra kötötte a betlehemesek kócszakállát.

— Legalább a gyerekek örüljenek! — Imre vigasztalanul nézegette ujjait. Kenesén, a szöllőben, még hallani pogány rigmusokat. Talán a betlehemesek se felejtették el az ősöket.

Öt óra. Késik a negyvenötös.

— Ha lábunkra nem lép az ördög, kialusszuk magunkat.

— És ha nem bosszantja a felesége! Becsehelyen, Imrém, mindig szép a karácsony.

— Hallgasson, Pali bácsi!

Burdohán száját makacsul őrízte a lebbencsíz.

A dobkályha, Pali bácsi kezemunkája, hunyorogva szárítgatta a kiterített kapcákat majd örvendezve pislogott a belépő Zsiga bácsira.

— A szaloncukrot aggatták éppen. Magam a gyertyákat csiptettem föl a fára. Akkor rakták sütőbe a mákoskalácsot. A szagát is elképzeltem.

— A koma borát karácsonykor is meg lehet inni! —

Burdohán a győztes kegyetlenségével űzte szájából a lebbencsízt.

A forgalmista nyitott rájuk:

— Síntörés a 625-ös szelvényben. El ne felejtsék a lámpát a lassújelről!

Burdohán merengve nézte a visszazöttyenő bort. A lebbencs íze diadalmasan keringett újra a nyelve hátán.

— Hagyd a nagy darabokat, Imre; Elég lesz a félméteres sín is A sínfúrót meg a kisraktárban keresd.

A műút lustán aludt a pálya mellett. A lámpák egyre ritkábban pislogtak, az előjelző után csak a sötétség nyomogatta szitkokkal gubancolt mellüket. A 8-as bakter kutyáját sínszeggel dobálta meg Burdohán, az őrház békéjét mégse zavarta meg ajtónyítás.

Az erősödő emelkedő keményre feszítette lábukat. Az eléjük kanyarodó 400-as ívet fájdalmasan nyöszörögte végig a pályakocsi.

Bakancsuk kopogását a salakágyazat tompította. A Balaton jege megderengett a messzeségben.

Mellüket nyomó szótlanságukat hamarosan az alagút visszhangozta.

— Csak vonat ne jőjjön! — fohászkodott hideg ujjaira Imre és fázósan becsülgette a pályakocsi súlyát.

A bakancsok fáradhatatlanul nyűtték a talpfaközöket. A szelvénykarók irigyen bújtak meg az oldalon: száz métert gyalogoltak egyért-egyért.

— Álljunk meg, emberek!

Fújva fürkésztek a sötétségbe. Burdohán nyugtató kiáltására maradék ijedtségüket a visszaguruló pályakocsira nyomták.

Hatalmas lúd volt. Nyaka ferdére billent a délutáni vonat ütésétől. Fehérsége bevilágította Burdohánt.

Békésen szusszantak egyet a puha tollak alatt melegedő pályakocsival. Aztán elindultak. A szelvénykarók már kíváncsibban nézegették az eltopogó lábakat.

— Jobb helyen nem is törhetett volna! Két ember sínt fürészel, két ember a lyukakat fúrja.

Lobogó árnyékukat a sötétségbe vitte az elfutó sínpár.

— Be ne tüzesedjünk, hé! Köpjön rá, Pali bácsi!

A forgácsok csillogva peregtek a lámpafényben: csikorogva járt a fűrész a kemény sínkoronán.

— A 12-es baktemak unokája lett.

— A tizennyolcas előtt úgyse indulhatunk!

— Szét kell törni a csontot. Máskép nem ér semmit. Kinek van sárgarépája?

A fűrész megkönnyebbülten hagyta el a sínkoronát. Burdohán lúdtollal maszatolt a berozsdált hevedercsavarokon.

— Kibír ez egy hetet is!

A meginduló pályakocsin apró szelek cibálgatták a kabátbéléseket.

— Szakállat köthetnénk belőle!

— Kifordítva bundának is elmegy.

— Zsiga bácsi lesz az öreggazda, Pali bácsi öregbojtár, Imre angyal, én meg a gyerek.

Csöndben tették ki a pályakocsit. Halkan nyitott be az első az ajtón. A petróleumlámpa fénye bátortalanul ágaskodott a bot magasáig.

Nagy földet bejártam,
Megfázott a lábam.
Tarisznyámban hagyma zörög,
Megkergettek az ördögök.
Barátságos fény hívott be,
Azt mondták, a Jézus küldte.

Gyere be öreg!

Százesztendőt éltem,
Keserűségemben.
Öreg szemem elaludt már,
Igy talált rám ez a bojtár.
Hosszú kolbászról álmodtam,

Gyönge kaláccsal haraptam.
A subámon elaluszom,
Ha megjön a Jézus Krisztus
Húzd meg, gyerek, a bajuszom.

Gyere be, öreg!

Nyájat őríztem az éjjel,
Nádifarkassal, medvével.
Csillag fénylett meg az égen,
Erre vártam réges-régen.
Kutyát, nyájat odahagytam,
Egyenest idefutottam.
Mi mozog itt? Kend az, öreg?
Iparkodjon, itt az üveg!

Gyere be, angyal!

Keljetek föl, pásztorok,
Nagy örömet mondok:
Megszületett a Kisjézus,
Nagy örömet mondok.

Kátránytól foltos tenyerükben fészket kotort a puha kéz. A bakter menye arcukhoz érintette a pólyást.

Az őrházak tetején a hazafelé guruló pályakocsit zengették a kalapácsok. A pályamunkások elmerülve tépegették a pelyhes lúdtollakat. Gondolataikat sűrűn megbólogatták az ütközők.

Az átjárónál kiemelték a pályakocsit. Meglobbanó szemük csodálkozva nézegette a fehéren csillogó utat, mely az őrháztól kanyargott nyomukban, szobájuk ajtajáig.

TIZENÖT DEKA LENGYELKOLBÁSZ

— Ezt a vázlatot nézd meg, fiam! Mit szólsz hozzá? Magát a képet a Műcsarnokban állították ki. Mosó asszony. Látod ezt a ráncot, itt? Ezt a vonalat? Teknő fölé hajlik az asszony, nedves szoknyája fönnakad a jobb tomporán. De nem nagyon! Te talán meg se látnád a valóságban. Művész szeme kell ehhez. Szőnyi csak ezt az egyetlen képet magyarázta tanítványainak. Ezt a hajlást. Saját fülemmel hallottam, mikor mondta: mesteri rajz, szó nélkül elvállalnám. Hát ez az én lányom, fiam. Született zseni.

Vilma néni kétkézbe fogta a rajzot, közelített vele, hátrált, oldalt hajlította, magasra emelte.

— Nézheted akárhogyan, ez a ránc húzza a szemet. Ahogy fönnakad a szoknya és mégis lóg.

A vasutas szédelegve hallgatta a szóáradatot. Összehúzta szemét, mint a műértők s ő is hol közel ment a képhez, hol messziről vizsgálgatta.

Vilma néni meg beszélt, fáradhatatlanul, szakadatlanul. Hosszasan kommentálta a rajzot, mint egy hivatásos zsüri-tag. Csak a refrén volt változatlanul ugyanaz: hát ez az én lányom, fiam. Született zseni.

A lány ezalatt körmeivel babrált. Vágta, csiszolta, ráspolyozta. Néha-néha odapillantott anyjára, de nem szólt.

A rajzok után a fényképek kerültek sorra.

— Ez itt tízéves korában. Angyal. Szerződtetni akarták egy filmhez, de nem engedtem. Ráér! — mondtam a

filmeseknek, mikor erőszakoskodtak. Azóta is írnak. Pedig egy nap el kell engednem, érzem. Nem lehetek olyan önző, hogy elrontsam a karrierjét. És hogy játszik a lányom! Édes, vedd elő a nagy fehér sálat. Igy, ni. A virágváza elé ülj. Látod? Merengő spanyol nő délutáni szobában. Egy kis simítás, most meg haragos falusi menyecske. Vetted észre? Alig csúsztatta odébb a sálat.

Vilma néni százhelyre lépett egyszerre. Áthelyezte a virágvázát, elfordította a széket, meglibegtette a függönyt, gyűrte, csomózta, simította, ráncolta a sálat, a kívánt szerep szerint.

— Most félvilági nőt alakít. Ez a hajlás, félgörbén, a szája szögletében, utánozhatatlan. Isteni...

Igy folyt le minden látogatás Vilma néninél, mióta csak lányát megismerte. A fürdőruhás fénykép története például olyan elevenen élt benne, hogy akár ő maga is elmesélhette volna: « az arányokat nézd, fiam. Klasszikus szépség. Combjai teltek, hosszúak, csipőszélessége ugyanannyi, mint a mellbősége. Csónakban napfürdőzik, egyedül, a nádas mellett. Mikor az ott nyaraló főmérnök véletlenül meglátta, távíratilag hosszabbíttatta meg vakációját. Ezt a képet is ő csinálta. Lányom, természetesen, nem is tudott róla. Levélben küldte el neki... S nincs ám szüksége melltartóra, fiam, elhiheted »...

Valahányszor a melltartóig ért az elbeszélésben Vilma néni, a lány mindig a félvilági nő szerepét játszotta, szája szögletén a híres félgörbe vonással.

A jóállású, előkelő vagy híres kérők névsorát is kívülről tudta már. Csak az egyik tehetséges, fiatal orvosnál nem látott még tisztán, mert az hol a József körúton, hol a Petőfi Sándor utcában, hol Budán akarta megnyítni jólmenő rendelőjét.

Mikor a kérők kerültek sorra, mindannyiszor szégyenkezve hajtotta le a fejét. Tehetségtelennek, tehetetlennek érezte magát a havi nyolcszáz forint bérelszámolói fizetéssel, az egyenruhával meg a vasuti legényszállással.

Akkor könnyebbült csak meg, mikor felvették az esti egyetemre. Vilma néni hatalmas csókot cuppantott az arcára s nyomban neki ígérte a lánya kezét (« gyémánt ez a lány, csak megfelelő foglalatra van szüksége, hogy minél varázslatosabban ragyoghasson. Te leszel ez a foglalat, fiam, én bízom benned. Fel a fejjel! Melletted vagyunk. Úgy elröpül az egyetemi öt év, mint a gondolat. De miért várnátok öt évig? Megesküdhettek előbb is. A pincelakást megosztja veled a lányom meg a száraz kenyeret is »).

Ezidőtájt a kérőket sem emlegette.

Alig múlott el azonban az öt évből két félév, mikor újra feltünedeztek a kérők. Először csak a főmérnök, néhány hét múlva a többi is, egészen a tehetséges fiatal orvosig.

Egyre többször gondolt rá, hogy elveszi a lányt. (« Szép kisérő gyűrűt láttam a Váci utcában — fogadta egyik este Vilma néni — potom ezerkétszáz forintért »).

— A pénzt még összeszedném valahogy a gyűrűkre — töprengett — de mi lesz azután?

A lakásért is egyre többet szorongatták. Hol lakik? Kinél? Miért nem mutatja meg? Kitérő válaszokat adott mindig. Egy nap aztán elhatározta, hogy meghívja a lányt. Úgysem sokat beszélt még vele négyszemközt. Vilma néni minden sétájukra elkisérte őket, s a moziban kettőjük közé ült. Odahaza meg szinte csak ő beszélt, a lánya helyett is. Ha kényesebb kérdésekről volt szó, akkor ezeket leírta, s neki is írásban kellett felelni, rögtön. Talán kétszer csókolta meg a lányt, mind a kétszer Vilma néni felszólítására (« most pedig megcsókolhatod, hiszen szereted »). Csak szégyenkezve tudott visszagondolni ezekre a pillanatokra.

Lakótársai szombaton haza mentek, neki állt hát, hogy rendbehozza a laktanyát. A kőpadlót feltörölte, az ágyakon eligazította a pokrócokat és kiszellőztetett. Még Mari nénit, a kályhát is kifényesítette.

Tizenöt deka lengyelkolbászt vásárolt az állomáson (szerette nagyon a kockás szalonna darabokat benne) meg egy almát. Virágra már nem futotta, azért a kerítés mellett tépegetett néhány szálat. Olyan kormos és poros volt a virág, hogy meg kellett mosnia. Szalvétát keresett elő, rárakta az ennivalót. A kolbászt fölszeletelte, karikákra, vigyázva, hogy ki ne essenek belőle a szalonna darabok. Ahogy végignézett a szobán, kicsit megnyugodva zárta be az ajtót és elment a lányért.

Vilma néni csókot cuppantott rájuk és még hozzátette: « aztán okosak legyetek! ».

Ahogy a Könyves Kálmán körúton leszálltak a 23-as villamosról, újra elfogta a szorongás. A vágóhidak felől marhabőgés hallatszott meg disznósivítás. A sinek mellett tolatók kiáltoztak, sötét füstfelhőket pöfögtettek a mozdonyok.

A lány nem mert átbújni a veszteglő vagonok alatt, nagyokat kerültek a bazaltos sinek között. A laktanya szürkén búját meg a raktárépületek árnyékában.

Már megbánta, hogy elhozta a lányt, s csak azon imádkozott magában, hogy minél előbb túl essen rajta. Pedig úgy látszott, hogy a lányt érdekli a szokatlan környezet. Megkérdezte, melyik az ágya, s még a könyveit is átlapozta. A fiúban enyhülni kezdett a szorongás, és mesélt a lakótársakról, a laktanyai életről.

Vidáman ültek asztalhoz. A legszebb kolbászkarikákat válogatta ki és rakta kenyérre. A lány az első karikából kipiszkálgatta a szalonna darabokat, s úgy csipett el egy kis falatot a széléből.

— Ez a legjobb benne — bíztatta a fiú. Ha pénzem van, csak ezt veszem, mert a kétforintos olyan száraz...

— Töpörtyűt akartam venni, de attól féltem, hogy nem szereted. Nincs jobb pedig a jó kövér töpörtyűnél...

A lány letette kezéből a kolbászt és iszonyodva nézett a fiúra. Aztán fölállt, kiment az ajtón és szó nélkül szaladni kezdett.

A fiúnak torkán akadt a falat és kiáltani sem tudott. Kiszaladt ő is, hogy visszahívja. A lány a palánk mellett

rohant, meg-megbotlott a törmelék halmokon, de nem nézett hátra. A fiú követte még, aztán legyintett és egy halomra ült. Könnyek szorongatták a torkát, kormos lett a mellette lévő fűcsomóktól.

Körülötte zsongott a hatalmas ferencvárosi pályaudvar. Feje fölött olyan zsíros füstbodrokat pöffentett a vágóhíd kéménye, hogy akkora töpörtyűket látott tőle a levegőben, mint a kétökle. Visszaballagott a laktanyába, s megette a tizenöt deka lengyelkolbászt.

FERENCVÁROSI LEGENDA

« A Körül-piszkosban angyalok vacsoráztak. Kispörköltet ettek meg fröccsöt ittak ».

Hetek óta bujdosott már a hír a hatalmas rendezőpályaudvaron. Senki nem tudja honnan jött, ki hallotta először és kinek adta tovább. Mindenki ezt suttogta, mintha el is hitték volna. A szakaszok, a szertárak körüldédelgették, nagy titokban egymáshoz küldték. És összekacsintottak. Nagyon kedves szókevényt bújtatnak így az emberek.

A hír dagadt, nőtt; bejárta a gurítódombokat, a szénadagolókat, a mozdonyszínt. Kocsimosók harsogták egymásnak fröcskölő vízsugarakkal, salakozók labdáztak vele széles lapátjaikon, pályamunkások fütyörészték talpfacsere közben. A hazatérő kocsikísérők ezzel köszöntöttek be a köpködőbe:

— Az angyalok?

— Már megvacsoráztak.

— Kispörköltet ettek?

— Azt komám. Hozzá meg fröccsöt ittak.

Az esemény minden eddigit elhomályosított. Nem beszéltek a párttitkárról se többet, pedig ugyancsak nevezetes dolog történt vele. Forgalmista volt, s az éjjeli szolgálat nyugalmas pillanataiban rádiót hallgatott a lesötétített forgalmi irodában. Egyik éjjel váratlanul a politikai osztály vezetője nyitotta rá az ajtót. A rádió fortyogó hangzavara éppen ekkor csitult érthetővé: Amerika hangja szólítja a magyar népet...

A pillanatnyi dermedtségből az osztályvezető ocsúdott fel először.

— Úgy, Amerika hangját hallgatja a párttitkár elvtárs!

— Igen, húzta ki magát a titkár, de kommunista füllel!

Ha valami újonan jöttnek el is mesélték még az ügyes titkár kalandját, rögtön hozzátették: de az angyalok!

Az SZTK-orvos a mozdonyfűtő horpadt mellkasáról fölemelkedve se mondott mást:

— Kispörköltet egyék, barátom, hozzá meg fröccsöt igyék. Mint az angyalok...

Nagyobb nyilvánosság előtt az északi gurító megafonja bömbölte széjjel egyik este, a kodácsoló trúmanokat gyűjtögetve:

— Siessünk, hé, a Körül-piszkosban vacsoráznak már az angyalok!

Hamarosan a hivatalos füleket is megbillegtette a hír.

— Hülyeség! — legyintett a politikai osztály vezetője. Aztán személyesen ment ki a helyszínre.

— Mit is csinálnak azok az angyalok?

A megkérdezett salakozó meztelen hátáról a földre csusszant a napsugár, maga pedig úgy nézett föl, mintha megháborodottal hozta volna össze a jósors.

A megzavarodott főnök ezután csak messziről nézegette az embereket.

A sürgősen összehívott pártbizalmi értekeztet a sok találgatástól fontosságot kapott.

— A tavaly elmaradt bundákat osztják ki!

— Rendkívüli prémiumot kapunk!

— Újrajegyeztetik a békekölcsönt!

Az angyalokat ezúttal a politikai osztály vezetője emlegette.

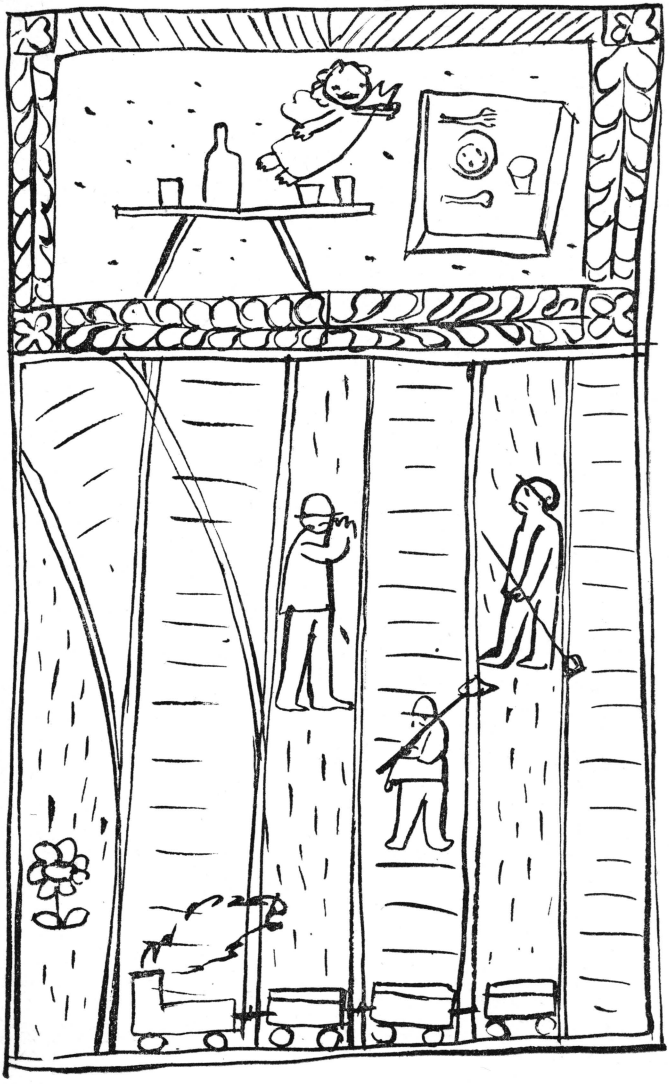

— A suttogó propaganda — kezdte beszédét — sokat árthat az ország ütőere munkájában. Mi van az angyalokkal? — emelte fel gúnyosan a hangját.

Senki nem felelt.

— Párttitkár elvtárs! Mit csinálnak az angyalok?

— Vacsoráznak! vonta meg a vállát a kérdezett.

— Mit? harsant fel magáratalálva a kérdés.

— Kispörköltet, hozzá meg fröccsöt isznak.

— Hol?

— A Körül-piszkosban.

— Hol van ez az átkozott Körül-piszkos?

A felelet elakadt.

— Nem értik? Hol van a Körül-piszkos?

A hallgatóság a bakancsok orrát vizsgálgatta.

A szíjártó Illés felelt, a hármas szakaszról:

— Az igazat megvallva, sehol.

A hallgatóság szeméből ugyanez a felelet hallgattatta el az osztályvezetőt.

— Azaz, folytatta Illés, a Körül-piszkos csak volt. Az állomással szemben. Aztán lebombázták.

— És ez a hülyeség az angyalokkal?

A bakancsok újra beható vizsgálat alá kerültek.

— Hallgatásunkkal az ellenséget takarjuk, elvtársak!

— Az angyalokat csak úgy mondják — próbálkozott újra Illés.

— Hogy-hogy mondják? Ki mondja?

— Mindenki.

— Maguk is?

— Néha mink is.

— De ha lebombázták a Körül-piszkost, mit vacsoráznak ott az angyalok?

— Kispörköltet.

— Hozzá meg fröccsöt isznak, méghozzá soltvadkertiből! — szakadt el harsogva a kérdező türelme.

— Eltalálta, osztályvezető elvtárs! lélegzett föl Illés és vele együtt a hallgatóság.

A homloktörülgetésből csak egy panaszos sóhaj született:

— És látta már valaki őket?

— Kiket?

— Az angyalokat.

A hallgatóság Illéssel együtt mosolygott:

— Hiszen a háború alatt lebombázták a Körül-piszkost!

— Akkor ki eszi a kispörköltet és ki iszik fröccsöt?

Csönd szégyenkezett körül a teremben.

— Hülyék! — suhintott rájuk a hang.

Illés mozgolódott újra, de nem szólt.

— Maguk ettek belőle?

— Igen! — élénkültek meg a szemek.

— Mikor?

Egyedül Illés akadozott csak:

— Hát, azelőtt...

* * *

A politikai osztály vezetője fáradtnak érezte magát. Többnapos zárkózottságából csak a miniszteri telefon tudta levegőre halászni.

— Mi van a vizsgálattal? — érdeklődött a miniszter hangja.

A beszámoló rövid volt, csoszogós, rekedt:

— Annyit tudtam megállapítani, hogy a Körül-piszkos jólmenő csárda volt a ferencvárosi állomással szemben. A vasutasok főleg kispörköltet ettek ott, hozzá meg fröccsöt ittak, ahogy kiderítettem, soltvadkerti borból. A megkérdezett dolgozók közül is nemegy evett és ivott a csárdában. Az angyalok meg...

— Ökör! — harsogott a miniszter. Leváltatom! és lecsapta a kagylót. Jól emlékezett a Körül-piszkosra. Pályamester korában nemegyszer járt ott. Az elfogyasztott kispörköltek és fröccsök jóíze hirtelen a szájába gyűlt, hogy nyelnie kellett.

A Csempész

A PÉNZ APOTEÓZISA

Az ősrégi cseh szokás, mely szerint az újszülött kezébe trombitát és pénzt adnak, hogy ő maga döntsön eljövendő élete felett, Palesztinában, Astarótban is meg volt.

A harmadnapos Júdás mohón kapott a feléje nyújtott pénzdarab után. A trombitára rá se nézett, pedig — ugyanazon ősrégi szokás szerint — a várandós anya a hetedik hónaptól kezdve mást se tett, mint a trombitát fényesítette, hogy a rablómesterség csábításait a zene varázsával ellensúlyozza. A gyerek nyálas fogahelyével a sekelbe harapott, majd dühösen, selypítve felkiáltott: hamisz!

A megszégyenült anya pirosló arcára húzta a takarót, a termetes bábaasszony meg szitkozódva rúgott az elgurult sekel után. S mikor látta, hogy nem nézi senki, óvatosan felhajtotta szoknyáját s az öblös zsebből előkotorászott egy ezüstöt.

A gyermek ezt is szájába vette, s erre már megnyugodott. Kicsi öklébe szorítva a pénzt a bába nyálas csókjait is türelmesen elviselte.

Igy növekedett a kis Júdás a pénz szeretetében. Egykorú társait mélységesen lenézte. Míg ők az iskola padjaiban pazarolták a drága időt, neki már önálló foglalkozása volt. Mi több, fele keresetét haza adta. Kicsi termete miatt sok bosszúsága akadt, úgy segített tehát magán, ahogy tudott. A rablott zsákmányt bérelt napszámosokkal hordatta el az orgazdákhoz.

Bármennyire is önálló volt, a természet örök törvé-

nyei alól mégsem tudta kivonni magát. Játszania kellett.

Legjobban Shylock, Volpone, Harpagon és a Kisjézus társaságát kedvelte. Bilickéztek, ickáztak hosszú órákon keresztül. Legtöbbször a Kisjézus nyert, aki, hogy a veszteseket megvigasztalja, különös játékot eszelt ki. Agyagból kis korongot gyúrt, feldobta a levegőbe. A bámuló fiúk elé mindig egy csillogó ezüst pottyant a földre. A fiúk utána kaptak, s a legügyesebb féltő gondossággal rakosgatta el szerzeményét szutykos zacskójába. Júdás, kiről a bábaasszony megjövendölte, hogy még sokra viszi az életben, már huszonkilencet szerzett. Kincsével el-elvonult egy sarokba és gyönyörködve simogatta-számolgatta mind a huszonkilencet.

— Szép pénz, jó pénz! — hallatszott a kis Volpone epekedő hangja.

Júdás ilyenkor gyorsan eldugta vagyonát, hogy az irigy szemek kárt ne tegyenek benne.

Egy idő óta azonban nagyon unalmas lett a játék. A fiúk mindig veszíteni akartak, hogy annál több pénzt kaphassanak.

— Nem csinálok több pénzt! — jelentette ki a Kisjézus határozottan.

A fiúk kérlelték, fenyegették, majd újra könyörögtek neki.

— Legalább azt az egyet add nekünk, amelyik a kezedben van! — rimánkodtak. Az utolsó pénz mintha még csillogóbb lett volna.

— Mit adtok érte? — tartotta magasra a pénzt a Kisjézus.

A fiúk egymásra néztek, szemük lázban égett.

— Egy font húst, mit testem bármelyik részéből kivághatsz! — kezdte Shylock.

— Palotámat a Canale Grande mellett s ráadásul Colombát! — toldotta meg Volpone.

— Leányomat hozománnyal! — nyögte ki Harpagon.

— És te, Júdás? Ha jól tudom, ez lenne a harmincadik.

Júdás hallgatott, majd kisvártatva megszólalt:

— Én téged adlak érte, az Isten Fiát!

A Kisjézus a földre guggolt és ujjával írni kezdett a homokba. Aztán felállt, a levegőbe dobta a pénzt és eltűnt.

Az ezüst, mint valami ragyogó nap, szikrázott a fiúk feje fölött, majd négyfelé szakadt, s a négy darab villogva suhant el északra, keletre, nyugatra és délre.

A négy gyerek megbabonázva bámult az eltűnő fényességek után, s csak nagynehezen tudták elolvasni a homokba írt szavakat: « Minél több pénzetek lesz, annál nyugtalanabbul vágyódjatok a még több után ».

S a négy fiú szótlanul indult el a világ négy tája felé, hogy megkeresse jogos tulajdonát.

* * *

— Mit kíván ön? — kérdezte a bíró.

— Egy font húst, mit teste bármelyik részéből kivághatok! — válaszolta Shylock. E húshoz jogom van, a pénzemet adtam érte.

* * *

— Hé, Mosca! ismered azt az asszonyt? — mutatott le Volpone a Canale Grande-n tovasikló gondolák egyikére.

— Ki ne ismermé Colombát, Velence legszebb asszonyát, legnagyobb adósod feleségét!

— Fizessen a férj! Estére palotámban legyen Colomba!

* * *

— Hozomány nélkül! Értse meg, uram, hozomány nélkül! — és Harpagon pénzes ládikájára gondolt.

* * *

— Harminc ezüst pénz! Sem több, sem kevesebb! — jelentette ki Júdás. Mohó ujjai izgatottan bontogatták a feléje dobott pénzeszacskót. Arra volt csak kíváncsi, meg van-e? A harminc ezüst sekel hiánytalanul meg volt.

* * *

A négy társ még egyszer találkozott. Közös pénzen megvesztegették a szelet, hogy fújja el az isteni ujj írását, aztán újra elindultak a világ négy tája felé.

A TOPRONGYOS EMBER KÍVÁNSÁGA

Toprongyos ember ballagott az erdei úton zsebredugott kézzel. Fütyörészett. Most éppen valami nagyon szomorút, mert arra gondolt: hiába megy, az út végén nem várja senki, tető sincs, mely alatt azt mondhatná, itthon vagyok. Este, ha lefekszik a kakukkfüves tisztáson, egyedül kell néznie a csillagokat (fölöttébb unalmas dolog néha). Igaz, reggeli fésülködéséhez egy-egy nyúl tartotta harmattól csillogó ülepét tükörnek, hogy nevetnie kellett, és sok más gyönyörűsége is volt, de azokról most elfeledkezett. Hányszor sóhajtott föl: nincs jobb a szabad életnél, nem cserélnék a mesebeli herceggel sem. Ha valaki fülébe suttogná mindezt, ugyancsak cifrát hallana!

Ahogy fütyörészget, hirtelen keserves siránkozást hall a fák alól.

— Veled meg mi történt? — kérdezte az öreget s harsogón el is nevette magát. Esett öreg szorongatott egy faderekat, szakálla beszorult a hasadékba.

A toprongyos ember mégegyszer megcsóválta fejét, majd izmos karjával szétnyomta a fahasadékot és kiszabadította az öreget.

— Meghálálom! — nyöszörgött még mindig fájdalmasan.

— Ugyan, hagyd el! — vonta meg a vállat. Amit kérnék, azt úgysem tudnák megadni.

— Csak ki vele! — bíztatta amaz. Hatalmasabb vagyok, mint gondolnád.

— Jó tréfa! — nevetett újra a toprongyos ember. Magadat nem tudtad megszabadítani, nekem meg mindent meg tudnál adni. Különös, nemde?

Még meg is veregette a kis öreg vállát, elnézően, ahogyan a gyerekekét vagy a bolondokét szokás.

— Szerencséd, hogy hálára köteleztél, máskülönben megkeserülnéd szavaid! Hamar elfeledted a gyerekkori meséket, a varázslókat...

A toprongyos ember jószívű volt, ráhagyta hát. Úgy tett, mintha gondolkozna. Aztán beszélni kezdett, tűnődve, inkább csak magának:

— Egész életemben arra vágytam, hogy boldog legyek. Egészen, a bánatnak árnyéka nélkül. S ha nem lehetek boldog, legyek egészen szomorú, mintha nem is létezne boldogság a világon.

Az öreg figyelmesen hallgatta, aztán ezt dünnyögte:

— Nem való neked a tökéletes boldogság. A szomorúságot is meg kell gondolni. Hallod, okosabbat is kívánhattál volna! De ha már megigértem, legyen kívánságod szerint.

Kis ezüstsípot vett elő zsebéből és belefújt.

* * *

Csupa-öröm ország hegy tetején feküdt. Örökös napfény ragyogta be, a levegő tiszta volt, illatos. Minden évszakban nyíltak a virágok s a rigók még június után is énekeltek. A fákon soha nem lehetett száraz levelet találni, s mivel eső nem igen esett, titokzatos csövek a föld alatt öntözték a növényeket. Zajtalan készülékek vonták el a port, kiabálást a levegőből; mindenki csak közvetlen szomszédját hallotta. Egyszer, régen, egy macska elnyávogta magát, s egyesek azt találták mondani, hogy kicsit fájdalmasan hangzott a nyávogás. A vizsgálát végén azonban megállapodtak abban, hogy ez a macska annyira boldog volt, hogy már fájt neki. Az erre vonatkozó részletes leírást bárki megnézhette az Akadémia jegyzőkönyveiben.

Az emberek arca sugárzott az örömtől. Folyton nevetett mindenki. Katonáskodás, adó, közhivatalok — csupa ismeretlen fogalom. Aki dolgozott, pusztán gyönyörűségből tette. Az ország lakói valóban elmondhatták, hogy tökéletesen boldogok.

A toprongyos emberen jólszabott ruha pompázott. Cipője annyira kényelmes volt, mintha cipésze ablaka alatt állott volna. Talán hordta is előtte valaki, hogy a gyártási merevséget a lábhoz idomítsa, ahogy régi uraságok új cipőjét hordták az inasok.

Zsebet sem lehetett látni a ruhákon. A tökéletes boldogsághoz nincs szükség se zsebkendőre, se holmi rejtett helyekre. Ugyanígy a gombok is hiányoztak. Leszakadásuk még bosszúságot okozhatott volna.

Az utca forgalmát különleges sugarak irányították. A lámpaoszlopok önműködően hajoltak el a vigyázatlanok elől: még soha nem fordult elő, hogy valaki beütötte volna a fejét.

A plakátok ezerféle változatban hirdették a boldogságot, s a toprongyos ember is jólesően mormogta magában, hogy mennyire boldog. S ahogy elgondolta a boldogságot, hangosan nevetni kezdett.

Hirtelen vendéglőben találta magát. Maga sem tudta, hogy került oda. Nem vette észre a járda alatt elrejtett mérleget. A mérleg lemérte, s miután kiszámította, hogy a magasságának megfelelő normális testsúlyából még hiányzik, láthatatlan sugarak a vendéglőbe irányították, ahol a szervezetéből hiányzó tápanyagokkal készült ételeket hordtak fel asztalára.

A boldogság annyira túláradt a toprongyos emberben, hogy kedve szottyant fütyörészni. Azt a nagyon vidám dalt, melyet akkor fütyült utoljára, mikor bemálnázott egy tisztáson erdei útja alatt. Hiába erőlködött azonban, csak nem harsant fel a füttyszó. A folytonos nevetéstől annyira megmerevedtek ajkai, hogy nem tudta összecsucsorítani őket. Bosszúságában hangosan felkiáltott.

Rögtön mellette termettek a boldogság őrei, s a kifogástalan modorú, mosolygós arcú urak nem akartak hinni fülüknek, mikor a toprongyos ember odakiáltotta nekik:

— Fütyülni akarok!

Ilyenre még nem volt példa, hogy Csupa-öröm országban valakinek kívánsága legyen. A tényt azonban nem lehetett eltagadni.

Rejtett zeneszekrényekből már pattogott is a vidám muzsika, hogy a halottak táncrakerekedtek volna. Hasztalan.

— Miféle boldogság ez, ahol még fütyülni sem lehet! — toppantott mérgesen.

Ez már több volt a soknál. A boldogság őrei megragadták a szerencsétlent, repülőgépbe ültették, s olyan megvetéssel vezérelték ki sugaraikkal országukból a gépet, mint a zsidók kergették ki hajdanán a pusztába a bűneikkel megátkozott fekete bakot.

* * *

Szomorúság országot magas hegyek övezték, hogy a napsugár még elvétve se tudjon lekukkantani. Az örökös felhők úgy csorgatták az esőt, mint elhagyott konyhán mosogatórongy a vizet. Félhomály, köd, szüntelenül pergő falevelek, melyek már a rügyből is elszáradva bújtak elő.

Az emberek is csak úgy csöpögték a szomorúságot. Nyilvános zokogóhelyek álltak a nagyobb tereken, mint máshol az illemhelyek, s reggelente még a legeldugottabb utácskát is frissen reszelt vöröshagymával és tormával hintették fel a közszolgáltatás kocsijai.

Zsebkendőt nem hordott senki — nem volt zseb a ruhákon — nehogy eszébe jusson valakinek letörölni a könnyeket. Gombok se voltak a ruhákon, hisz egy leszakadt gomb megtalálása még örömet okozhatott volna.

Az emberek egymás nyakába borultak és úgy zokogtak. Patakokban folyt a könny az utcákon, s az állam

kénytelen volt külön könnylevezető csatornákat ásatni. A közútak lámpái fekete fényt árasztottak, s a házak falán csak penészvirág tenyészett.

A toprongyos ember majd az orrára lépett bánatában. Lecsorgó könnyei árkot vájtak arcán, zokogását harsogva verték vissza a csupasz házfalak. Egyetlen gondolata az volt, hogy sírjon.

Nagyon szomorú dalt tudott még gyerekkorából, azt akarta elfütyülni most. A szomorúság puszta gondolatára azonban annyira megeredtek könnyei, hogy képtelen volt összecsucsorítani ajkát a füttyhöz. Erőlködött, ujjaival próbálta összefogni száját, hasztalan. Sírásától úgy remegett a szájaszéle, mint egy epilepsziásé.

Elkeseredve nyitott be az ország vezetőinek irodájába. Az íróasztalok mellett űlő hivatalnokok zokogása fülébe csapott, s ettől egészen megdühödött.

— Fütyülni szeretnék! — kiáltotta majdnem eszelősen.

A zokogó urak elképedve ugráltak fel helyükről. Nem akartak hinni fülüknek.

— Fütyülni akarok! — kiabálta a toprongyos ember. Miért ne fütyülhetnék egy szomorút, ha kedvem támad?

A hivatalnokok most már nem teketóriáztak. Megragadták a szentségtörőt, zokogva kísérték el országuk határáig s könnyáztatta szemmel rúgtak egyet rajta.

* * *

Fenyőtoboz koppanhatott az orrán, s a toprongyos ember fölébredt. Kemény tönkre fordulhatott álmában: dörmögve nyomogatta hátulját. Hirtelen elfüttyentette magát. Örvendező arccal hallgatózott a füttye után. Majd fölugrott, lerázta ruháját s fütyörészve vágott magának egy vesszőt a mogyorófabokorról. Útnak indult.

Vándorlása alatt mindíg fütyörészett. Ha szomorú volt, akkor egy szomorút, ha vidám, akkor egy vidámat.

EGY FÜL CSODÁLATOS TÖRTÉNETE

« Simon Péternél azonban kard volt, kirántotta, rásujtott a főpap szolgájára és levágta annak jobbfülét ».

Hogy felülről lefelé, vagy alulról fölfelé sujtott-e ez a heves apostoli kéz, nehéz lenne eldönteni. Vitatkozzanak ezen a történészek. A most következő történetben majd erre is fény derül talán.

Malkus ott állt a domboldalon. Zavart volt, tanácstalan. A csapat messze járt már, zűrzavaros kiáltozása elenyészett. A fáklyák fényét is elnyelte a kert sűrű lombja.

Malkus egyre csak fülét tapogatta. Jól érezte még a heves fájdalmat, látta fülét a porban, a Názáreti szomorú arcát. A hang is fülébe csengett: « tedd vissza hüvelyébe kardodat! ».

Ujjai nyugtalanul tapogatóztak füle körül. A fül ott volt, s ez kissé megnyugtatta.

— Igaz se volt tán! — vakargatta szőrös állát. Előbb lesz sima az Olajfák hegye, mint hogy egy fül visszanőjjön helyére.

— Ej — hallgatózott társai után, kiknek nesze teljesen eltűnt — megzavarodtál Malkus. Egy kis búfelejtő kell.Az, egy kis búfelejtő!

Ettől megvidámodott. Esetlenül ugrott is egyet a levegőbe. Igaz, kisebbet mint legénykorában, örömét azonban ez is jól kifejezte. Mit is csináljon a szegény ember örömében? Vagy elcsurrantja magát, vagy iszik egyet.

Jáfet apó fogadója a város szélén állott. Az « egypúpúhoz » — ez volt a címtáblára írva. Egyszer egy kíváncsi idegen, ki elfelejtette megnézni a feliratot, megkérdezte, hogy hívják a fogadót. Jáfet apó büszkén domború hasára ütött és így kiáltott: fogadó az egypúpúhoz. Ezzel eloszlatott minden kétséget, hogy a fogadón vajjon éfai dromedárt ért-e, vagy egy közönséges púpostevét. Nem, őmaga volt az egypúpú.

Nem is akármilyen fogadó volt a Jáfet apó vendéglője. Törzsvendégek látogatták. Alef, a vörös szamárhajcsár, ki jobban érezte magát szamarai között mint az emberek társaságában s ki hetente lábvizet is vett a fogadó udvarán, meg Serec, a sarúkészítő varga.

Ünnepek előestéje volt. A hegyen nyugtalan lángok égtek, de idebent meleg gőzök szálltak, barátságos illat terjengett. Mindenki igyekezett jól felkészülni az ünnepekre.

— Kurta fonál szaporán ölt, kicsi pohár gyorsan jár — bölcselkedett a varga, ki a költésztben is jártasságra tett szert.

— Én már csak az itatóvödörnél maradok — felelt rá Alef. Ez biztosabb. Ki-ki a maga módján.

Jáfet apó gyönyörűséggel legeltette apróka szemeit vendégein. Az ajtó függönye szaporán libbent, a poharak gyorsan ürültek, a belépő Malkusra ügyet sem vetett senki. A törzsvendégek asztala mögé kúzódott poharával s nagyokat hörpentett a borból.

— Hé, szomszéd! — lökte meg hirtelen Alef a vargát. Jól látok? Nézz oda te is.

— A hebroni rózsa nem szebb! — bámult el Serec. Gyöngykagyló a Genezáreti tavon.

A vendégek fölfigyeltek, s Malkus riadtan nézett farkasszemet a köréje sereglő arcok gyűrűjével.

— Nem mondanád meg hol szerezted? — csípte meg Alef. Szeretnék venni én is a feleségemnek. Olyan csúnya fülei vannak szegénynek.

Mindenki álmélkodott, s Jáfet apó helyes üzleti érzékkel nyomban csaposi állást kínált Malkusnak.

— Mit akartok velem? — nézett rájuk gyűlölködve a szerencsétlen. — Hagyjatok békén!

De már nem tudott szabadulni. Közelről akarták látni, kézbe venni fülét hogy valódi-e. A fül a sok szorítástól rózsásan csillogott. A vendégek ámulata határtalan volt.

— Eresszetek! — hörögte. Kétségbesett erőfeszítéssel kiszabadította magát közülük s elrohant. Otthagyta Jáfet apót csalódott reményeivel, Alefet feleség-szépítő gondolataival, a vargát költői álmodozásával.

— Nesze, te átkozott! — csípte meg a sötétben mit sem tehető fülét s káromkodva vette útját a város felé.

A főpap palotája udvarán hatalmas tűz lobogott. Léhűtők, szolgák melegedtek a hideg estben, mustrálgatták az elsuhanó szolgálókat.

— Veled meg mi történt? — csodálkoztak a közéjük toppanó Malkusra.

— Hagyjatok! — lihegte kimerülten.

— Csak nem a Názáretitől kaptad? — kíváncsiskodott egy szolgáló.

— Elhallgass azzal a Názáretivel — rázta meg öklét Malkus.

— Édes kis fül! — irígykedtek a lányok.

— Ennivaló kis fül! — áradoztak a férfiak.

— Átkozott fül! — hörögte Malkus és megragadta, hogy közéjük dobja. A fül azonban nem engedett és még rózsásabban csillogott.

Malkus dühösen rúgott a tűzbe és hazarohant.

Ha sérelmünk van, a részvét is bánt, a mosoly is ingerel. Malkus felesége azt sem tudta hová legyen, mikor belépő ura szó nélkül neki esett és eldöngette. Elverte a három gyereket is, a legkisebbet éppenúgy mint a legnagyobbat. Elverte szamarát is, aki pedig a legjámborabb állat volt az egész környéken.

Kidülledt, vérvörös szemmel vágott neki a hegynek dühösen csapkodva az útjába kerülő bokrokat. Csak a

hegy tetején torpant meg, a három kereszt előtt. Aztán neki állt a középsőnek, eszelősen kiáltozva, hogy botja szilánkokra hasadt s őmaga kimerülten rogyott a földre.

Nagy sereg embert látott hirtelen köröskörül. A Názáreti kitüntetéseket osztogatott. Volt, aki szép arcot kapott, a másik ragyogó szemeket. Neki rózsásan csillogó fület ajánlott fel a szelíd tenyér. Ő azonban felkiáltott:

— Nem kell a kitüntetésed, Názareti! Minek zavarod meg egyszerű életemet? Mindenki rajtam nevet, mindenki engem csipked. Miért nem élhetek békén a feleségemmel, három gyerekemmel meg a szelíd szamarammal?

Ellökte a kezet. Kard villant meg ekkor, kétélű, felülről lefelé, s a fül a földre pottyant. Vére sarat csinált a porban.

A Názáreti lehajolt érte, felemelte és szomorúan elmosolyodott. Majd visszaillesztette helyére.

Malkus felébredt. A Koponyák hegyén hideg szél fújt, s a három kereszt némán meredt az égre. Ijedten kapott füléhez. Megnyugodott. Az ő füle volt, az otromba, szőrös, régi fül.

Hazafelé indult. Valami sunyi örömet érzett, hogy esetlenül ugrott egyet a levegőbe.

MONSIEUR PETIT NYUGALOMBA VONUL

Monsieur Petit hatvanötödik életévébe lépett. Néhány hónap még és nyugalomba vonul. Monsieur Petit rajzoló volt egy genfi nagyvállalat irodájában, immár ötven éve. Mint ceruzahegyező fiú kezdte, s miután kihegyezett harminchatezernyolcszáznegyvenhét ceruzát — ezt ő maga mondta nem kis büszkeséggel — segédrajzoló lett. Jó szerszámmal a rossz rajzoló is viheti valamire — szokta mondogatni a vállalatvezető — s ennek alapján véglegesítették Monsieur Petit-t a rajzolói státusban. Nem is feledte el sohasem, hogy minek köszönhette állását. A ceruzák ezután is olyan hegyesen sorakoztak végig asztalán, mint a mindennapi munka éles fegyverei. Egyébként szótalan volt, inkább mogorva. A fiatalokat nem szerette, akik Isten tudja milyen kitűnő tanfolyamokat jártak végig, rögtön mint rajzolók kezdték, s még csak egy ceruzát sem tudtak kihegyezni. A ceruzahegyező masinákat megvetette. Világéletében bicskával faragta a ceruzákat. Nemegyszer elgondolkodott, hogy talán ő az egyedüli ember a világon, aki még tud ceruzát hegyezni, s ha meghal, vele pusztul e nemes mesterség is.

Az utóbbi időben aggodalmasan forgatta a kalendárium lapjait, számolgatta a napokat. S ahogy teltek a napok, egyre inkább mogorva lett. Félt a pillanattól, amikor le kell tennie a ceruzákat, át kell adnia asztalát egy zöldfülű fiatalnak, s talán még a ceruzáit is itt kell hagynia. Nem tudott ebbe belenyugodni. Meghal inkább, de a fegyvert nem engedi kicsavarni a kezéből.

A napok veszedelmesen múltak. Tizenöt nap, márcsak tíz, öt, három. A fiatalok leplezetlen irígységgel suttogtak mögötte, míg a vele egykorúak szemében inkább együttérző aggodalmat látott, s ez egy kicsit megnyugtatta.

Végre az utolsó nap is elérkezett. Ma is első volt, mint ötven éven keresztül. Gondosan kihegyezte ceruzáit és sorba rakta őket az asztalon. Mind a tizenötöt. Ennyivel dolgozott mindennap. A rajztáblára tiszta lapot feszített és dolgozni kezdett. A kollégák szelíden tiltakoztak, ő azonban hajlíthatatlan maradt. Tíz óra felé aztán megjelent a vállalatvezető egész vezérkarával. Nem hiányzott a telefonoskisasszony sem. A hosszú beszédből, mely ötvenéves munkásságát méltatta, csak annyit értett, hogy abba kell hagynia a munkát. Ezen sírni kezdett. A vállalatvezető látva könnyeit még színesebben fejtegette a jól megérdemelt pihenés boldogságát. Lelkes éljenzés riasztotta fel, az igazgató a kezét rázta, a legfiatalabb alkalmazott virágcsokrot nyújtott át. A kollégák ajándékától azonban újra elszorult a szíve. Arany töltőtollat kapott, ő, aki rá sem tudott nézni olyan írószerszámra, melyet nem lehetett kihegyezni.

Az első munkátlan napok kegyetlenségéről talán jobb nem is beszélni. Ébresztő óráját az ötven év beidegzett gépiességével minden este felhúzta, hogy reggel annál nagyobb legyen keserű csalódása. Azért felkelt, felöltözött, ellenőrízte zsebkését, zsebébe rakott öt ceruzát — ezekkel a mai ceruzákkal soha nem lehet biztos az ember! — és elindult a vállalat felé. Lassan, idegenül ment végig az ismerős úton. A reggeli forgalom csúcsponton állt. Nehézkes teherautók csörömpöltek körülötte, a személykocsik sorának nem akart vége szakadni. Fülsiketítően berregtek a veszpák, s a zúgó áradatban mint a fecskék cikáztak a biciklisek.

Monsieur Petit olyan érthetetlenül nézte végig a reggeli tülekedést, mintha most látta volna először. Az irodában ugyan nemegyszer beszélgetett kollégáival az el-

viselhetetlen közlekedési viszonyokról, a szörnyű zajról, a benzinbűzről, s munka után maga is borzongva olvasgatta a délutáni lap balesetrovatait sűrű fejcsóválás közben. Különösebb felháborodást azonban soha nem érzett. Fölkelés után rögtön a napi munkára gondolt, dél felé az ebéd örömeire, este meg az elmúlt napot siratgatta. Furcsa lett hát a siető áradat, a mosolytalan járókelők hada. Csúcsforgalom idején az utcakeresztezésnél mindig rendőr állott, így még csak körül sem kellett néznie.

Nyolc óra volt. A rendőr órájára nézett, derekára csatolta a fehér gumibotot, zsebredugta a sípot és elhagyta az úttestet. Monsieur Petit arra riadt fel, hogy gépkocsi fékez előtte, s a vezető holmi uborkát emleget, ami francia nyelven nem éppen hizelgő kifejezés. Monsieur Petit felháborodottan mutogat a járókelőknek festett sárga sávra, a sofőr azonban azzal zárta le a vitát, hogy az úttest ennek ellenére sem sétatér. Mögöttük autósor dudált türelmetlenül, s Monsieur Petit sértődötten fejezte be az átkelést.

A vendéglőben bosszúsan ült le a pohár Pernod mellé. Méltatlankodva mesélte el reggeli kalandját.

— Törvényt kellene hozni a lelkiismeretlen garázdálkodók ellen! — dörögte. A járékelő maholnap az utcára sem léphet. Az autós a fejéhez vág egykét gorombaságot és továbbhajt.

— És a rendszámtábla, Monsieur Petit? — állította meg a pincér. Egyszerű a dolog! Leolvassa a számot, megnézi az autók névjegyzékét s már meg is van a pasas.

Monsieur Petit felvillanyozódva szopogatta a citromhéjat. Erre valóban nem gondolt. Megelégedve fizetett. A legelső könyvkereskedésben megvette a vaskos könyvet és egészen jókedvűen tért haza. Megvigasztalódott. A könyv számtani sorrendben hozta az autók rendszámait, oldalt a tulajdonos nevével, foglalkozásával, s ami a legfontosabb, pontos címével. Igaza van a pincérnek, egyszerű a dolog. Égett a vágytól, hogy minél előbb

kipróbálja. Szomszédja gépkocsiját ismerte, ott állt mindig a ház előtt. Megnézte hát a számot és kikereste a jegyzékben. Az adatok pontosak voltak. Elégedetten dörzsölgette kezét, szinte ugyanazzal az érzéssel, ahogy betétkönyvét szokta nézegetni, mikor kiszámította, hogy még huszonöt évig biztonságban élhet.

Soha nem bízott memóriájában, kis jegyzetfüzetet vásárolt hát, ahová a számokat majd följegyezheti.

Nyugalomba vonulása óta ma este aludt el először a régi megelégedettséggel. Másnap frissen, vidáman ébredt, még dudorászott is kicsit. Azonnal kihegyezte összes ceruzáját. Megborzongott a gondolatra, hogy egy tompavégű ceruza miatt elmenekülhet az autós.

A nyomozó detektív éberségével vetette magát az utca forgatagába. Megállt a járdaszélen s éppen le akart lépni, mikor fülsiketítő berregés harsant fel közvetlen mellette s egy piros motorkerékpár indult el, mint a kilőtt nyíl. Mire észbekapott, csak a zöld pullóvert láthatta már, semmi többet. Haragosan korholta magát. Most kezdte megérteni, hogy milyen nehéz fába is vágta a fejszéjét.

A veszpával már több szerencséje volt. A lány a járdához közel hajtott, mert két gépkocsi előzte egyszerre. Ha nem lép vissza a járdára, menthetetlenül elüti. Szeme, mint a héja csapott a sárfoltos táblácskára. 14355. S a noteszben ott virított az első szám.

Boldogan sietett haza az értékes zsákmánnyal. 14355: Marie Legrand kisasszony, felsőkereskedelmi iskolai tanuló, Sikló utca 3.

Kis kartonlapra írta fel gondosan a címet. A lapot a hamutartóhoz támasztotta és járkálni kezdett körülötte. Meg van hát a jómadár! Felvette a lapot, ujjával megpöcögtette a szélét, és hatalmasnak érezte magát.

— Feljelentem a rendőrségen! — rázta meg az öklét. — Nem, ez talán mégse lesz jó. Hiszen nem volt baleset, s a lány biztosan nem emlékszik rá. Nem volt baleset, de lehetett volna. Halálos!

Az úttesten elterülve látta magát, véresen, körülötte a bámészkodók tömegével. A rendőr éppen a lány adatait írta fel: Marie Legrand kisasszony, felsőkereskedelmi iskolai tanuló, Sikló utca 3.

Az álmodozás kicsit megnyugtatta. Már azon gondolkodott, hogy ad acta teszi az ügyet, mikor pillantása újra a fehér lapra tévedt. « Kereskedelmi iskolai tanuló ». Mintha kígyó csípte volna meg, úgy ugrott fel. Az ilyenek foglalják el az ő helyét, az ilyenek miatt kellett otthagynia ötvenéves munkahelyét.

Izgatottan vette számba a lehetőségeket. Végre abban állapodott meg, hogy levelet ír. Papírt vett elő, s addig le sem tette a tollat, míg a végére nem ért. Aztán maga elé állította a lapot a lány címével és hangosan felolvasta a levelet:

« Kisasszony! A mai napon (postabélyegző kelte), reggel nyolc óra tizenkét perckor, a Mont-Blanc utca sarkán majdnem elütött veszpájával egy gyanútlan, békés járókelőt. Ön talán nem is emlékszik már rá, ami csak súlyosbítja tettét. Ön egy nap talán felelős állásba kerül (szégyen, hogy idáig jutott a mai társadalom) vagy, ami még rosszabb, anya lesz egy szörnyű gyilkosság lehetőségének terhével a lelkiismeretén. Igenis, gyilkosságot mondok, mégha az ujságok a gondatlanságból okozott emberölés buta kifejezésével szépítik is a dolgot. Gyilkossággal vádolom Önt, kisasszony, aki felsőkereskedelmi iskolába jár, pedig, biztos vagyok benne, mégcsak egy ceruzát sem tud megfelelően kihegyezni. Törvényeink örök szégyenfoltja marad, hogy az ilyen égbekiáltó tetteket nem bűntetik. Szégyeljék magukat szülei, akik felelőtlenül ilyen utódot hoztak a világra. Ön is szégyelje magát, kisasszony, különben az lesz kénytelen szégyenkezni, aki majdnem áldozata lett ».

« Aki majdnem áldozata lett » — így volt az aláírás.

A levelet ekkor borítékba tette, megcímezte, majd a főpostára vitte, hogy még délután kézbesítsék. Mit nem adott volna érte, ha jelen lehet a levél felbontásánál!

A következő levél egy géplakatosnak ment. A jelzőlámpa éppen sárgára váltott, mikor Monsieur Petit az úttestre lépett. Természetes, hogy már tiloson folytatta útját, cseppet sem sietősen, ami igen bosszanthatta az autóst, mert többször is rádudált és a szitkokkal sem takarékoskodott. « Csak litániázz! » — mosolygott magában Monsieur Petit, s nagy nyugalommal még az úttesten felírta a kocsi számát.

A géplakatosnak szánt levél hangja inkább oktató volt:

« Uram! Tegnap délutáni minősíthetetlen viselkedését nem rovom fel. A nevelés hiányosságáért nem mindig saját magunk vagyunk felelősek. Azt azonban már esztelennek tartom, hogy szerény körülményei ellenére is kocsija van. Fényűzés ez, s mint általában a fényűzést, autóját is az élethez szigorúan szükséges dolgok sínylik meg. Ezért az esztelenségéért előbb- utóbb fizetni fog. Adja az ég, hogy minél előbb, így talán még reménye lehet arra, hogy tisztességben fejezheti be életét ».

Monsieur Petit-t mintha kicserélték volna. A nyugdíjba lépés keserűségét életöröm váltotta fel. Kitűnően aludt, jóétvággyal evett, az ebéd utáni szivarok jóízét pedig mintha csak most fedezte volna fel. Sohasem unatkozott. A jegyzetfüzet lapjai szépen teltek. Olyan napja is akadt, amikor tíz rendszámot tudott feljegyezni. Tíz szám, tíz levél. Monsieur Petit stílusbeli nehézségeit tekintve, tekintélyes elfoglaltság. Bár, ahogy a számok szaporodtak, a levélírás is egyre könnyebben ment. Dícséretére legyen mondva, soha nem írta le ugyanazt. Igaz, az áldozatok sem voltak ugyanazok. Volt köztük kifutófiú és egyetemi tanár, gyáros és kereskedősegéd. Legnagyobb fogása talán a rendőrfőnök lehetett, aki ha elolvasta a levelet, biztosan lemondott állásáról.

Olyan szépen haladt a munka, annyi volt már az « eset », hogy Monsieur Petit kénytelen volt segítség után nézni. Gépírónőt fogadott. Először csak félnapra, egy hónap után azonban véglegesíteni kellett. A munkát

így is nehezen győzték. Hamarosan újabb segéderő gyarapította Monsieur Petit irodáját, kizárólag postázási teendőkkel.

Élete legnagyobb boldogsága talán az a pillanat volt, mikor az esti aperitif idején egy vendégnél meglátta levelét. A vendég füléig vörösödött, majd harsányan szitkozódni kezdett. Ebben a pillanatban gondolt arra Monsieur Petit, hogy a nyugdíjazás nélkül soha nem jutott volna eszébe a nagyszerű ötlet, s most gondolt először hálával az eddigi sok keserűség forrására, a nyugdíjba lépés napjára.

Az egész dologban a legcsodálatosabb az volt, hogy még csak a haja szála sem görbült meg Monsieur Petitnek. Az autók dudáltak, a fékek csikorogtak, a járókelők összeszaladtak, s Monsieur Petit a legnagyobb lelkinyugalommal írta fel a rendszámokat, az órát, a percet. A legsűrűbb forgalom idején átmehetett az úttesten, a gépkocsik mint meghunyászkodott fenevadak tértek ki útjából. Ez volt Monsieur Petit egyetlen szomorúsága. Szerette volna látni magát egy autó előtt elterülve, vérbefagyva, amint fényképezik, élesztgetik, sajnálgatják, szörnyülködnek fölötte.

Az autók miatt akár örökké élhetett volna Monsieur Petit. Egy téli reggel azonban szörnyű dolog történt. Éppen egy forgalmas ponthoz sietett, mikor elcsúszott a sikos járdán. Olyan erős volt az ütés, hogy megrepedt a koponyája. Egy-két perc múlva már tekintélyes tömeg vette körül. Orvos vizsgálta szívét, míg a rendőr a körülállókat kérdezgette. A sebesülés halálosnak látszott. Monsieur Petit azonban egyszer még fölnyította szemét. Pillantása a ház bejárata fölötti számot kereste. Hatvanhárom! — suttogta eltorzult mosollyal s utolsó mozdulatával ceruzája felé tapogatott.

BOHÓCOK

— Hölgyeim és uraim! Van szerencsém a mélyen tisztelt publikum tudomására hozni, hogy Dugi és Dagi bohócok soha nem látott, világhírű száma következik: Dugi és Dagi meg a légiriadó. Aki nem nevet, annak az igazgatóság visszatéríti a belépődíjat. Dugi és Dagi bohócok!

A közönség soraiban nevetés kaccant, s a zenekar fülsiketítő indulójára benyargaltak a bohócok. Tapsorkán zúgott, kiabálás, lábdobogás.

A bohócok körbeszaladtak, csókokat dobáltak és fintorogtak. Nevetésrekész arcok követték minden mozdulatukat, félméteres cipőjükre meg ujjal mutogattak.

Közben az egyenruhás cirkuszszolgák kis kutyaólat hoztak be, melyen óriás felirat diszelgett: légoltalmi óvóhely. Karókat is szúrtak a porond fürészporába, hosszú nyilakkal. Mikor elvonultak, a közönség is megcsöndesedett, csak egy-egy száj mozgott a várható nevetés jóízétől.

A bohócok középreálltak, ernyőzött szemmel kémlelték a sátorponyvatetőt. Pamacsos fülük fölpattant és úgy hallgatóztak.

— Ide figyeljen, Dagi úr! Most én vagyok a légoltalmi parancsnok, maga pedig a megrémült lakósság. Elméleti oktatás következik. Mi a légiriadó?

— A légiriadó, kérem, egy nagyon erős hashajtó.

— Hogy-hogy hashajtó?

— Mindenki szalad tőle.

— Ne vicceljen, kérem! Ilyen komoly dologból nem lehet tréfát űzni. Légiriadó akkor van, mikor jönnek az ellenséges repülők s a lakósság szalad, amerre lát.

— Ezt mondtam én is, parancsnok úr, hashajtó, mely mindenkit megfuttat.

— Hagyjuk abba a hülyeségeket! Azt mondja meg inkább, mire van szükség légiriadó alatt?

— Ellenséges repülőkre. Ha nincs repülő, fuccs az egész riadónak.

— Helyes, helyes, Dagi úr. Kezd jó útra terelődni. És még mire van szükség?

— Megrémült lakósságra, parancsnok úr.

— Volt jobb, Dagi úr!

— Parancsnok úr az előbb mondta, hogy én vagyok a megrémült lakósság.

— Hagyjuk a fölösleges vitát, Dagi úr. A közönség unatkozik.

Dugi kéziszirénát vett elő köpönyege alól és megszólaltatta. Dagi nagyot ugrott a nyekergő hangra, pamacsos füle égnek meredt. Szaladtak egyet. Elől Dagi, mögötte Dugi. Hosszú cipőjük hatalmasat puffant a fürészporon, kabátjuk szárnya meg-meghuppant a fordulókban. Dagi hirtelen négykézlábra állt, óriás porfelhőt lövellt a ráeső Dugira.

A közönség kacarászott. Többen fölálltak, hogy annál jobban követhessék a látványt. Taps is csattant, biztató kiáltások.

A bohócok talpraálltak. Egymás hátát ütögették, harákoltak, köpködtek.

— Mesterségesen ködösítettem, parancsnok úr! — csapta össze bokáját Dagi.

— Marha! ez csak próbariadó volt, hogy megvizsgáljam az idegeit.

— És milyennek találta őket, parancsnok úr?

— Gyöngének, Dagi úr, gyöngének. Próbariadókor nem szalad a lakósság s főleg nem ködösít. Mondja csak, honnan vette ezt a marhaságot?

— Ez nem marhaság, ez fédervájsz. Csomagja két krajcár. Háború esetén csak kiutalásra. Csizmahúzásra is szolgál. Mi lenne a légiriadóból, ha a légoltalmi parancsnok csizmahúzással vesződne, mikor megszólalnak a szirénák!

— Hallja, Dagi úr, ne szemtelenkedjen!

Nagyot szaladtak újra. Elől Dagi, mögötte Dugi.

— Várjon meg, Dagi úr, nem bántom. Azt mondja meg, hogyan ködösít éjjel?

— Egyszerű, kérem, roppant egyszerű. Világítóport keverek a fédervájszhoz. Csomagja négy krajcár. Háromfertály fédervájsz, egyfertály világítópor. Ide nézzen, kérem!

A ponyva főlámpája elsötétedett, s a leguggoló Dagi foszforos porral fújta be Dugit.

Fényes csík követte futásukat. Csak akkor álltak meg, mikor a lámpa ismét felgyulladt.

— Beteg maga, Dagi úr. Hiszen a világító porral csak magára tereli az ellenséges repülők figyelmét!

— Éppen ez a célom, parancsnok úr! A repülők csak a hadicélpontokat bombázzák. A lakóházakra mindig véletlenül esik a bomba. Rólam is azt hiszik, hogy hadicélpont vagyok. Rámdobják a bombát, s az véletlenül egy gyárra esik. Nem zseniális az ötlet?

— Az ilyen zseniknek nem a cirkusz porondján van a helye, jegyezze meg, Dagi úr. Okoskodik itt jobbra, balra, ahelyett hogy a megrémült lakósság szerepét játszaná. Magával nem lehet tisztességesen együttdolgozni. Tehetségtelen fráter!

A bohócok hajbakaptak. Forogtak, keringtek. Kabátjuk szárnya nagyokat libbent, pamacsos fülük csattogott, cipőjükkel meg tappogattak a fürészporban.

Mikor lecsöndesedtek, Dagi ütött-kopott éjjeliedényt varázsolt elő kabátja ráncaiból, s hirtelen mozdulattal Dugi fejébe nyomta.

— Majdnem elfelejtettem a legfontosabb kelléket, Dugi úr. A parancsnoki sisak. Egyenesen magának találtam föl. Fejét megvédi a repeszektől, a nadrágját meg tisztán tartja.

A közönség harsányan nevetett és zajosan tapsolt. A cirkuszszolgák ezalatt hosszú padlókat fektettek a porondra, egészen a kutyaházig.

Dugi titokzatos arccal tojást halászott ki feneketlen zsebéből.

— Most jól figyeljen, Dagi úr. Ha megmondja, mire szolgál ez a tojás, akkor hajlandó vagyok elfelejteni butaságait. Mit csinálhat a lakósság ezzel a tojással, ha megszólalnak a szirénák?

— Rántottát, parancsnok úr!

— Fenét! Mondjon jobbat.

Dagi tűnődve vakarózott s szaporán mozgatta fején a pamacsokat.

— Esetleg tükörtojást, parancsnok úr. Ha a bedöglött bomba elég heves még, akkor pompásan megsül rajta.

— Ugyan, Dagi úr! Vegye elő a csipetnyi eszét. Miért nem mond mindjárt kaszinótojást? Látom, ez nehéz magának. Hát idefigyeljen. Háború esetén a legjelentéktelenebb dolgot is hasznosítani tudjuk. Vegyük ezt a tojást. A legköznapibb valami. Közönséges paraszttyúk tojta. Az előrelátó hadvezetés azonban ezt a semmiséget is a hadigépezet szolgálatába állítja. Figyel, Dagi úr?

— Igenis, parancsnok úr, figyelek.

— Jól van, na! Talán még magát is lehet valamire használni. Látja ezeket a deszkákat? Egyenesen az óvóhelyre vezetnek.

— Miért kell deszkát fektetni az óvóhelyig?

— Várjon csak, Dagi úr, várjon. Képzelje el, hogy

a környéket bombatámadás érte. Egy hatalmas bombatölcsér éppen itt terül el, az óvóhely bejárata előtt. Lehetetlen elérni a bejáratot. Mit csinál ilyenkor az okos légoltalmi parancsnok? Deszkákat hozat, keresztülfekteti a bombatölcséren s már szabad is az út.

— Erre tényleg nem gondoltam, parancsnok úr.

— Türelem, ne szakítson félbe! Ezután jön a java. Menjen végig a deszkákon.

— Megyek, parancsnok úr, megyek.

— Csak megy, Dagi úr, csak megy, de nem szalad! S a légiriadókor minden perc számít. Hát idefigyeljen!

A tojás összeroppant a bohóc kezében és a deszkára csurgott. Utána másik tojást vett elő, azt is összetörte. Zsebéből nem fogyott ki a tojás; a deszkák sárgán ragyogtak az éles fényben.

— Na, most próbálja meg, Dagi úr! Veszi észre a különbséget?

A bohóc nekiszaladt. Hosszú cipői egy lendülettel vitték a kutyaházig.

— Pompás, parancsnok úr, zseniális. Leveszem kalapom a bölcs hadvezetés előtt.

A bohócok lendületet vettek, többször is végigcsúsztak a deszkákon. A közönség kacagva hajrázott nekik.

— Látom, egészen belejött, Dagi úr! Most pedig elsötétítünk. Ezt a zsákot a fejébe húzom, s csúszkálhat tovább.

— De hiszen nem látok semmit!

— Éppen azt akarom, hogy ne lásson semmit. Éjjel se lát semmit, mégis az óvóhelyre kell menni. Na! próbáljuk meg, Dagi úr.

A bohóc fölpattantotta még pamacsos fülét, aztán fejét a zsákba dugta. Dugi hosszú zsineget hurkolt a zsák köré, végét kezébe fogta s a deszkára állította Dagit. Nekiiramodtak s együtt csúsztak a kutyaházig.

A második csúszásnál Dagi elvágódott, a zsineg meg

nyakára feszült. Keze kétségbeesetten kapkodott a zsákhoz, hörgő hangját elnyelte a nevetés.

Dugi harsány kiáltásokkal rángatta a zsineget:

— Gyerünk, Dagi úr! Nyakunkon az ellenséges repülők. Ne vesztegessük az értékes pillanatokat!

A rugdalózó Dagira hajolt, kinek görcsberánduló keze rácsukódott a fölébehajló kabátszárnyra.

Dugi rémült orditására egetverő tapssal válaszolt a közönség. Füttyök hasogatták a levegőt, a közelülők meg virágcsokrokat hajigáltak a porondra.

A bohóc hiába próbát szabadulni a megmerevült kéz szorításából. Kétségbeesetten indult meg a kijárat felé, maga mögött vonszolva az élettelen Dagit.

A taps és a nevetés a sátorponyvát feszegette, mikor Dugiról leszakadt a kabát, s a földrehuppanó halott nadrágjából fényes porfelhő szállt föl a levegőbe.

A KERTÉSZ KUTYÁJA

A kutyaház deszkáját korareggeli napsugarak kocogtatták. Bentről mocorgás hallatszott, majd a simára koptatott kijáratnál megjelent a kutya. Megrázkódott. Szája óriásira tágult, mellső lábát óvatosan a hűvös földre tette és nyujtózkodott. Kaffanó foggal a levegőbe ugrott, pördült egyet. Ernyedt izmai működni kezdtek és hegyesre billentették álomtól konyult füleit.

Fürgén szimatolta a reggeli szagokat és megindult az úton, az ágyások felé.

A káposzták ropogva gömbölyödtek. Levelük fodros szélén koccanva gurultak alá a harmatgyöngyök

— Hamburgi óriás! — nézegette a kutya. — A legjobb fajta, csak sok vizet kíván. Kemény. Kalapáccsal lehetne ütögetni.

Csusszanó nesz állította meg gondolatait. Az egyik káposztáról jóllakott meztelencsiga pöndörödött a földre. Ezüstös nyál csíkja jelezte útját.

A kutya morogva kémlelt a káposzták alá. A felázott talajról a kavicsos útra hempergette a csigát. Oldalról nézegette. Aztán fölemelte talpát és villámgyorsan lecsapott.

Undorodva rázogatta lábát. Hosszasan a földhöz fente, fűcsomón húzogatta végig. Leült. Szemét elfordította a csiga nyálkás maradékáról.

— Utálatos fajta. Addig eszik, míg bele nem pusztul. Mégcsak harapni sem lehet.

Elszántan folytatta körútját. A ritkuló harmatgyöngyök elpattantak, a föld is szikkadt.

A hajnalban kerekedett szél únottan ugrott át a kerítésen. A leguggoló csenden jóízű csámcsogás harsant át.

Rezzenő fülekkel hőkölt meg a kutya. Izgalmában vakkantott egyet és a megriadt nyúl után vetette magát. A kerítés mellett rohantak, körbe. A nyúl rémülten, szabadulást keresve, a kutya mérgesen és diadallal. Bőségesen hullott a vérehulló fecskefű letörött szárának sárga nedve, s a földet behintette az árvacsalán lilapiros virága. A nyúl nagyokat ugrott, irányt változtatott, makacsul kereste a sarkot. A távolság egyre fogyott. Feltűnt a szabadító nyílás is; szőrcsomók lengedeztek a lécek szálkáin.

A nyúl mégegyszer körbeszaladt, majd egy utolsó rugaszkodással átgyűrte magát a lyukon.

A kutya állkapcsa szárazan kattant, a kerítés megrendült, de a lécek nem engedtek. Prüszkölve rázta le fejéről a rárúgott földet, ínye felhúzódott, dühében nyála csurrant. Egész testét megrázta az ugatás.

Sokáig ült a megrágott káposztafej mellett. A nyúl alapos munkát végzett. A bodros felsőleveleket rágta végig. Hatalmas metszőfoga nyoma láttán újra felgerjedt benne a harag. A lyukhoz szaladt és hosszasan kiugatott.

Bosszúsan ült vissza a káposzták közé. Az óriás fejek nehézkesen kotyolták az ágyások feketére hizlalt földjét. Szinte egymáshoz billentek, ahogy gömbölyödtek.

A nyúlra gondolt. Hirtelen ellenálhatatlan vágyat érzett, hogy a káposztát megkóstolja. Fölemelkedett és végignézett a kerten. Tövisszúró gébics reszelgette szárnyát a bokrokon, míg az akácfára verebeket gurított egy láthatatlan ijesztés. Óvatosan letört egy elálló alsó levelet. Rágni kezdte. A szokatlan íz a gyomráig se ért el: kiköpte a roszogó levélmaradékot. Szégyenkezve az útra sompolygott.

— Ezért nem tenném kockára az életemet! — dünnyögte megvetően. — Nem kutyagyomornak való!

A délelőtti órák eseménytelenül múltak el. Meleg

szállt a kertre. A káposzták békén szuszogtak a rezgő levegőben.

Délben a gazda kukkantott be. Végigjárta a kertet. Kedvtelve tapogatta a káposztákat. Megvakarta a lábához dörgölődő kutya hátát és csontot dobott a lábasába.

Örvendező mekegés ugrasztotta föl az ebédutáni álom restségéből. Hasadt léc árulkodott a kerítés oldalán, a sorok között meg fehér hát púposodott. Harsány ugatással lendült a betolakodó felé. Hökkenve nézett rá a kecske, félfigyelemmel még a káposzta jóízére feledkezve. Egy pillanatra megtorpantak. A kecske hirtelen leszegte fejét, a kutya ugrott, aztán fájdalmas horkantással esett oldalt. Újra egymást nézték. A kutya fogát vicsorította, megint ugráshoz készült. A kecske nem várta meg. Beleharapott az útjába eső káposztába és földretartott szarvakkal hátrált ki a kerítésen.

A törött lécig követte, de tovább nem ment. Hörgő ugatása olyan fenyegető volt, hogy a kecske sokáig nem merte fölemelni a fejét, s a leszakított káposztalevelek mozdulatlanul csüngtek le szája szélén.

A káposzták megfényesedtek a délutáni napban. Kiabáló kövérségük bántotta a kutya szemét. Elfordult. Az egres bokrok árnyékába húzódott és dühösen kapkodott sajgó oldalához.

Az alkony jóleső hűvösségével ébersége is visszatért. A nap eseményei elgondolkoztatták. Gyanakodva szaladgálta körül az öntöző lányokat, barátságos integetésüket hideg farkcsóválással viszonozta. Tisztes távolból figyelte a vízsugarakat is. Az elmenő lányokat morogva kisérte az ajtóig, csak a zár kattanása nyugtatta meg kicsit.

Háromszor-négyszer elszaladgált a kerítés mellett. Minden hasadékot, lyukat megvizsgált, aztán egy sötét bokor alá vonult, nem messze a kitört léctől.

Csend üllepedett a kertre. Csak a káposzták borultak tovább, egyenletes, nyugtató ropogással.

Először a zsákot ragadta meg. A poros csalánzsák a fogába akadt, ettől megdühödött. Hördülve kapott a kertbe huppant lábhoz. Fájdalmas kiáltás. Ólmosbot reccsent koponyáján. Hang nélkül nyúlt el az árvacsalánokon.

Gazdája találta meg, reggel. A kert sarkába vonszolta, ásót hozott és elföldelte.

Mikor az ember arra hajtotta kecskéjét, a kis halmot meztelencsigák nyálkája csíkozta végig, közöttük nyúlbogyó sötétlett. Dörmögve köpött egyet:

— Itt fekszik hát a kertész kutyája. Furcsa természete volt. Nem szerette a káposztát, de azoknak se engedett hozzányúlni, akik ebből élnek!

A CSEMPÉSZ

Kakasszóra ébredt, mindennap. Ásítozva kötözte be a gatyaszárakat és topogva nyitott ki a hajnali sötétségbe. A leánder bokor mellé állt, legénykora óta. Innen vizsgálgatta az ég ritkuló sötétjét is.

Bemenet lámpát gyújtott. Óvatosan csavargatta a kormos cilindert a rézkarimába, majd följebb húzta a füstölgő belet.

A vízpad egyetlen kannájából a lavórba loccsantott egy keveset és szuszogva dörzsölgette az egyre mélyülőráncokat. Csipet sót vett, gondosan végigmosogatta bujkáló fogait. Vizet hörpentett, átlocsogatta fogain és a tálba köpte. Bajuszáról kopogva hullott egy-egy vízcsepp a hideg konyhaföldre. Megtörülközött. A tükörben haját is elsimította. Repedezett ujjai ügyetlenkedve keresték össze bajusza tüskés szálait, féltősen, gondossággal.

A nadrág húzáshoz az ágy szélére ült. A kapcákat is itt tekerte fel, lassan, megtapogatva a ráncokat.

A piroscsíkos csizmafülek kajlán billentek le kezében; csak szokásból használta őket.

A reggelivel hamar végzett. A maradék tejet a macska lábasába löttyintette. Kenyeret, szalonnát, meg egy fej vöröshagymát csavart ujságpapírba és kabátja bélésig nyúló zsebébe csusztatta.

Derekán, kabátja körül, fujtósra kötötte a madzagot.

A sarokban, csalánzsák hátizsákban, fonottkorsó dudorodott. Vigyázva megemelte és mosolygott.

A hátizsákot az asztalra állította, görnyesztett háttal vállára erőltette. Kalapfeltevés közben végignézett még

a bevetetlen ágyon, kezébe fogta a meggyfabotot és elfújta a lámpát.

— Ószél büzölög — dünnyögte az udvaron — eső lesz.

Hajlott háttal vágott neki a köznek. Csizmái az éves szolgaság belenyugvásával álltak a megszokott útra. Kutya horkantott a hajnali hangra, fáradtan az éjszakai csúsz-mászástól.

A Hajgatóhoz ért, mikor virradt. Harangszó kondult a leszálló harmaton át.

— Felébredt az András!

Leült a csordahajtó kút kávájára, levette kalapját. Aztán megigazította a zsákot, föltette a kalapot, kézbefogta a botot.

A kisnyiresi úton csillogtak a fűszálak. Nap bátortalankodott a fák közé, álmosan nyujtózkodott az árnyék.

A fácánetetőnél újra leült. Nyugtalanul nézegette a kibújó gyalogutat. Csakhamar lépések huppantak, ázott falevelek csapódtak.

— Késtél máma, Ferenc! — köszöntött a kibukkanó tarisznyás alakra. — Azt hittem, baj van.

— Semmi, Lajos bácsi, semmi. Csak megtréfált ez a kismadár. Több bajom volt vele, mint az erdős kutyájával.

Gyönyörködve nézegették a hatalmas fácánkakast.

— Lajos bácsi is viszi? — kacsintott a hátizsákra.

— Viszem, öcsém, harminc esztendeje mindennap.

— Nem únták meg odaát?

— Az enyémet, öcsém!

— Jó gusztusuk van.

— Az, öcsém. De te is tudod mi a jó!

— Vérünkben van, Lajos bácsi.

— Az apád is jó lövő volt. Az öregapád is.

— Azok.

— Na, de mennem kell. Nem láttad a fináncokat?

— Alusznak még, Lajos bácsi!

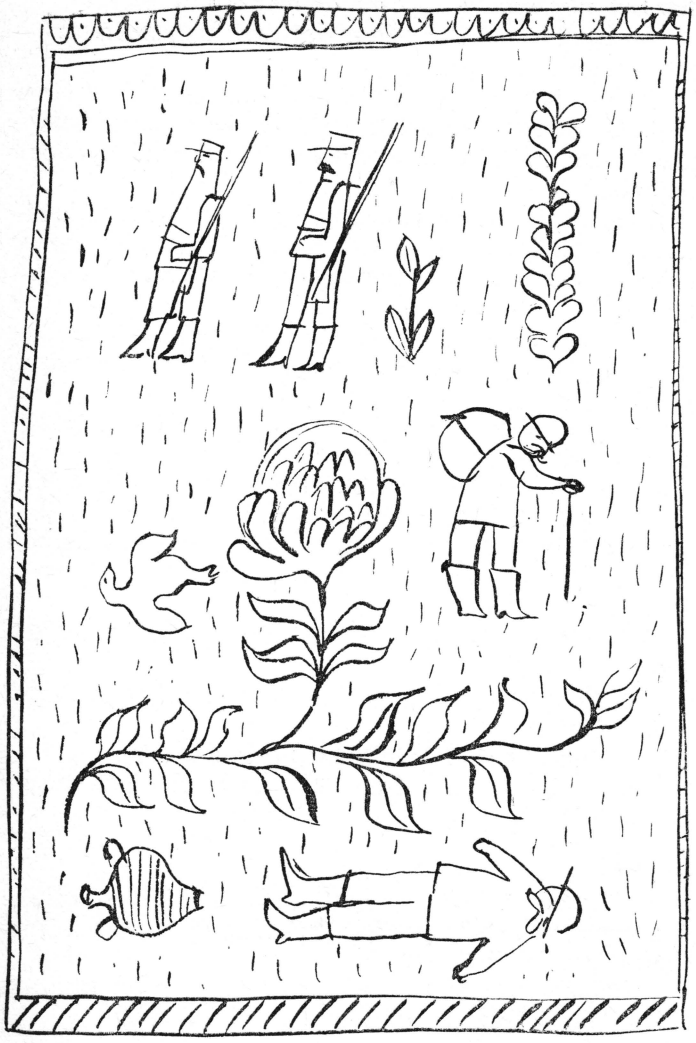

— Akkor jó. Ha mátyásmadarat lősz, tedd félre a tollát. Ezt még apádtól kaptam, de már csúful néz ki.

— Meg lesz, Lajos bácsi. Hát csak aggyon Isten.

— Neked is, öcsém.

A bujkáló gyalogút kivilágosodott. Elindult a sima úton. Gyöngéden veregette a galambicák zöldes kalapját. Valamikor gombát is szedett, amikor könnyebben hajolt.

A gyalogút fölfelé vitt. Szuszogva kerülgette a kiálló köveket, többször meg is állt. Pókok sürögtek két bokor között, a magasban szarvasbogár szállt egyenletes zúgással.

A közelben bujkált a határ is. Egyre gyakrabban kémlelte a mozgó bokrokat, hallgatózott a surranó neszek után.

A gyalogút meg kanyargott, hol le, hol föl, páfránybokrok mellett, málnacserjék között.

A kaptató után újra leült. Lábához tette a meggyfabotot, kibújt a hátizsákból, a kabátbélés aljából előhalászta a kenyeret meg a szalonnát. Kését a csizmaszáron lente végig, hagymát vágott. Tünődve rakta szájába a falatokat.

— Hét óra lehet — nézett körül — jön a reggeli váltás.

Az oldalban fácánkakas kiáltott, majd még egy. Aztán újra csönd lett.

— Nem jönnek! Máma ezek is késnek.

Összesöpörte a zörgő hagymahéjat, bicskáját a kabátszárba törölte, a maradékot zsebre rakta.

Szajkó kiáltott az ágon és csörrenve elrepült. Hirtelen beszélgetés hallatszott, ágzörgés.

Zöld egyenruhák léptek ki a sűrűből. Ketten voltak. Az egyik fiatal, reggelcsípte pirossággal, a másik javakorbeli, tüskés bajusszal.

Csillogó szemmel nézett rájuk, aztán elkomorult. A két finánc a földet vizsgálta, meg a bokrokat.

— Aggyon Isten jó reggelt! — kiáltott rájuk.

A finánc megtorpantak. Az idősebb pisztolytáskájához kapott.

— Ki maga? — rivallt rá.

— Lajos bácsi vagyok. A csempész! — vette le kalapját.

— Micsoda? — meredt rá a finánc.

— Lajos bácsi, a csempész. A tiszthelyettes urat még nem ismerem, csak Szabó urat — bökött a fiatal felé. — Tegnap reggel is találkoztunk, akkor a Kollár felügyelő úrral voltak. Igen finom ember, csak nem beteg?

— Szép kis történet! — hüledezett a felügyelő a fiatalra.

— Felügyelő úr...

— Majd otthon beszélgetünk! Mi van a demizsonban?

— Kisüsti, kérem, seprőpálinka. Jó torkuk van ám odaát! Mindenféle szemetet nem vihetek nekik.

— Hallatlan! Még be is vallja!

— Mért ne vallanám, kérem. Öreg csempész vagyok, a régi fajtából. Ha azt mondom: víz van a fonottban, úgysem hiszik el. Megmondom hát az igazat, hogy pálinkát viszek. Erre elengednek, Ki látott már olyan csempészt, aki bevallja a finánccnak, hogy mit visz! Aztán maguk se bolondok. Tréfál az öreg, gondolják magukban. Ha pálinkát mond, biztosan vizet visz. És elengednek. Ahogy harminc éve elengednek, minden áldott reggel. Igy van-e, Szabó úr?

— Fegyelmit kérek! — hördült fel a felügyelő. — Vegye ki a demizsont, Szabó úr!

A fiatal tétovázva nyúlt a zsák felé.

— Siessen, kérem! — fenyegetőzött.

A fonottkorsó előkerült.

— Húzza ki a dugót!

A felügyelő beleszagolt.

— Mi van benne?

— Seprőpálinka, kérem. Kisüsti.

A felügyelő tenyerébe löttyintett a korsóból és belekóstolt.

— Víz! — köpte ki megvetően. — Mit jelent ez a komédia?

— Felügyelő úr...

— Kisüsti az kérem, a javából! bizonygatta kétségbeesetten az öreg. — Mást nem is vesznek meg tőlem odaát.

— Felügyelő úr! Megmagyarázom!

A fonottkorsó magasra lendült a finánc kezében, a kövekre zuhant és széthasadt. Bugyogva ömlött ki a víz belőle.

— Vén bolond! Kotródjon innen! Gyerünk Szabó úr!

Az öreg reszkető kézzel szedte fel a zörgő fonottkorsót és vigyázva rakta vissza a hátizsákba. A zsákot vállára erőlködte, megmarkolta botját és visszafordult.

Mire a két finánc visszajött, már eltűnt a fák között.

A fiatal előreszaladt és messziről kiabált:

— Lajos bácsi, Lajos bácsi!

A völgyben találták meg, a kövek között. A hátizsákból csöpögött a víz.

A fiatal kétségbeesetten rázta:

— Pálinka volt, Lajos bácsi! Kisüsti, amilyet odaát szeretnek!

A SZÖRNYETEG

Fülsértő csörömpöléssel állt meg a vonat az üvegtető alatt. A hosszú pullmanok kicsikorogták rúgóikból a százkilométeres út zajtalan himbálózását.

Nagybácsi kedvrederülve nézegetett ki a csarnok vasrácsaira. Fütyörészve csúsztatta bőröndjét az ülésre, leporolta nadrágját, a fejmögötti támláról meg zsebkendőjét szedte le és rakta össze hajtás szerint. Felnyította táskáját. Hosszúfogas nyúlpofácska vigyorgott rá egy piroskalapos kacsa mellől. Visszavigyorgott. Aztán kalapot igazított, begombolta felöltőjét és vidáman tolakodott a kijárat felé. A csarnok órájára pillantott.

— Hét óra. Vacsoráznak a gyerekek. Fölhajtok egy pohárka sört én is. Éppen ágyba mennek, mire odaérek. Lesz öröm, na!

Alig lézengett egy-két vasutas a vendéglőben. Hamar megkapta sörét. El- elmosolyodva hörpentette le a dagadozó sörhabot.

A második sört is megitta, s egy óvatlan pillanatban zsebrecsúsztatta pohara alól a kerek kartonlapot a színes sörmárkával.

— Ki tudja, minek örül a gyerek!

Az állomás előtti tér üressége meglepte. Sehol egy taxi, csak a távolabbi útkereszteződésen zörgött el egy villamos.

— Ünnep van, vagy mi fene! — csodálkozott az ásító utcatorkokra.

Szinte csak megszokásból tekintgetett körül az átjáróknál. Gépkocsinak híre-hamva. Vörösen, kéken, lilán

villogtak a neonreklámok. A hangtalanul ugráló fények megborzongatták. Többször hátra is fordult, mintha üldözné valaki. A körút sarkán, az egyik lesötétített rádióüzletben televízió működött. Nem hallatszott ki a beszéd, csak a képernyő világított fémes csillogással. Magashomlokú férfit mutattak üvegkalitkában, fején fülhallgatóval. A bemondó valami kérdést tehetett föl neki, s erre a férfi gondolkodni kezdett. Homlokát mutató-és hüvelykujja elkészített tartójára támasztotta. A felvevőgép közelíthetett hozzá, mert csak a fejet fényképezték, kiszámított lassúsággal körülárnyékolva a tekintélyes homlokdúdorokat. A háttérben óra jelezte a másodperceket.

— Észverseny lehet ez! — állapította meg Nagybácsi erősen sajnálkozva, hogy nem hallja a kérdéseket.

Amikor a bemondó szája csukva maradt, akkor a másodpercmutató ugrott meg sietősen, mintha megszállta volna a versenyizgalom. Az utolsó pillanatban azonban fölemelkedett a homlok, s a mutató remegve megállt. A bemondó tiszteletteljesen bólintott, egy kis táblán pedig a 400-as számig kúszott fel a grafikon sötét szála, mint a lázmérő higanyoszlopa.

— Vannak még okos emberek! — toporgott Nagybácsi. Továbbindult, de még a sarokról is visszatekintgetett a bűvös képernyőre.

— Háromnegyed nyolc — pillantott órájára. Jó lesz sietni, mert elalusznak a gyerekek.

A távolból tompa morgás gurult az utcák fölé. Mint tavasszal az esti mennydörgés. Rá ablaktábla csapódott élesen, függöny szaladt le nyikorgós robajjal.

Kisvártatva reflektor villant meg az utca sarkán, majd a gépkocsi is feltűnt. Motorkerékpáros rendőrök kísérték, sisakjuk és kesztyűjük foszforosan ragyogott a lámpák alatt.

— Ünnep van itt! — állt meg kíváncsian Nagybácsi. Biztosan most kísérik a magas vendéget a fogadásra.

Kimért lassúsággal közeledett a menet a tompán dohogó motorokkal.

Nagybácsi kíváncsian hajolt a lépésben hajtó kocsi felé. Egyenruhás sofőr ült a volánnál. A hátsó ülésen félfülű mackó hevert. Félszeme is hiányzott, pocakjából meg kilátszott a lószőr. Mellette hajasbaba billegett, sárga copfjában gyűrött piros szalaggal. Egyik cipője elveszhetett, a kis harisnyát nagyöltésű foltok tarkították.

Nagybácsi hűledezve nézegette a különös menetet. Kiáltani akart a rendőröknek, kérdezősködni, mire azonban felocsúdott, a motorok már a hosszú sugárút végén pöfögtek.

— Valamelyik bogars gazdag szórakozik — állapította meg fejcsóválva és félig-nevetve, félig-mérgelődve tovább indult. Közben újra felhangzott a távoli morgás, tisztábban, erősebben.

Megszaporázta lépteit. A visszhang úgy utána kopogott, hogy többször hátra fordult.

— Majd a gyerekek kikúrálnak! — mosolygott félelmén.

Az ismerős ház előtt még körülnézett, aztán megkönnyebbülten tette be maga után az ajtót.

— Öregszem, a fene vigye el! — rendezgette össze ruháját. Ujját már a csengő gombjára tette, de nem csöngetett.

— Kipödröm még a gyerekörömet!

Fölkunkorította bajuszát s csak azután csöngetett. Gyorsan félrelépett és úgy várta az ajtónyítást.

Belülről csoszogás, suttogás hallatszott, kattant a kis kémlelőlyuk zárja. Az ajtó azonban zárva maradt.

Újra csöngetett, most már hosszasan, türelmetlenül. A kémlelőlyuk elé állt és bekiáltott:

— Nagybácsitól féltek?

— Nagybácsi! — ugrottak nyakába. De megijedtünk!

— Megbolondultatok? — bontakozott ki az ölelésből. Mi a fene ütött belétek? Úgy pusmorogtatok az ajtó mögött, mint az összeesküvők.

— Hagyd el, Nagybácsi, hagyd el. Majd te is megérted...

— A gyerekek?

— Alusznak már.

— Siethettem volna! Na, nem baj, majd ha fölébrednek. Hű, de meleg van nálatok! Nyissátok meg kicsit az ablakot.

A szülők egymásra néztek, majd az apa megnyította az ablakot.

Nagybácsi sóhajtva pillantott a keskeny résre. Megadóan legyintett. Homlokát törölgette, aztán ölébe vette táskáját.

— Ezt a kölnit neked hoztam. Tudod, nem értek hozzá, dehát a kisasszony rámbeszélte... huncutul nézett föl és várta a szokásos « ó, ismerjük már a kisasszonyt ». Az asszony azonban néma maradt.

Várakozva szedte elő a viszkis üveget, de a « fene a jó gusztusodat » most a testvére torkán rekedt.

Mintha nem is figyelt volna rájuk, gyöngéden táskájába nevetett s diadallal mutatta föl a nyulat:

— Ezt nézd meg! Úgy vigyorog rád, mintha gyönge káposzta lennél.

— Tedd el gyorsan! — kiáltottak rá iszonyodva.

— Megőrültetek? — mérgesedett meg. Kilométereket utaztam ezért a nyúlért.

— Ne haragudj ránk — békítgették — de ha tudnád...

Az ablakrésen át távoli ordítás hallatszott, mintha éhes vad bömbölt volna. Az apa gyorsan az ablakhoz ugrott és becsukta.

— A Szörnyeteg! — suttogták rémülten.

— Mi van veletek, az Isten áldjon meg benneteket! Miféle szörnyetegről beszéltek?

— Csöndesen, Nagybácsi! Meghallják a gyerekek! Mikor jöttél, semmi furcsát nem tapasztaltál a városban?

— Dehogynem! Éppen kérdezni akartam. Először is olyan kihalt volt a város, mintha senki se lakná. Aztán

meg motorkerékpáros rendőrök kísértek egy kocsit. S képzeljétek, mi volt a kocsiban? Úgysem találjátok ki! Játékok! Egy félfülű mackó meg egy hajasbaba...

— Szegények! — sóhajtott az asszony.

— A játékok?

— Nem, a gyerekek.

— Ha értenék valamit...

— A játékokat a Szörnyetegnek vitték.

— Játékot vittek a Szörnyetegnek? Ez aztán erős! Azt hiszitek, bolond vagyok? Szörnyeteg a huszadik században! S ráadásul játékot eszik...

Sértődötten fölemelkedett. Ekkor újra felharsant az ordítás, hogy az ablaktáblák is megrezzentek.

— Szörnyű csapás érte a várost — kezdte az apa. Egy nap suttogni kezdtek, hogy a város körül szörnyeteg tanyázik Mindenki csak nevetett, képzelheted. S mekkorát nevettünk, mikor a Szörnyeteg követeket küldött, hogy a város minden este két gyerekjátékot küldjön neki, különben elpusztít mindent. A polgármester elértette a tréfát, két babát vásároltatott az egyik üzletben s a megbeszélt órára kiküldette a város elé. Az egész város kíváncsian várta a tréfa végét. S mi történt? Úgy bömbölt, harsogott a Szörnyeteg, hogy azt hittük, eljött a világvége. Egész éjjel nem húnytuk le a szemünket.

— Ha nem ismernélek benneteket — vetette közbe Nagybácsi.

— A Szörnyeteg újra követeket küldött s megüzente: csak olyan játékot fogad el, amelyikkel már játszottak a gyerekek, amelyiket szeretik is. És ekkor kezdődött az egész szörnyűség. A polgármester önkénteseket kért, de egyik gyerek se akart megválni kedvenc játékától...

— El is hiszem! — vágott közbe Nagybácsi és a nyúlra mosolygott.

— A polgármester ekkor rendeletbe adta — biztosan láttad a falragaszokat — hogy minden gyerekes család köteles egy játékot beszolgáltatni, ahogy rá kerül a sor.

Kíváncsian vártuk a másnap estét. Kilenc óra körül tették ki a játékokat, s ha hiszed, ha nem, a Szörnyeteg aznap éjjel nem ordított.

— Szegény gyerekek! — sóhajtott Nagybácsi is. Dehát rosszabbra is fordulhatott volna a dolog.

— Várjál csak! Másnap aztán kiderült, hogy a két gyerek, kinek játékát megette a Szörnyeteg, hirtelen megnőtt. Legalább tizenöt évet öregedtek. A fiút még abban az évben be is sorozták katonának, a lány meg gyárba került. Az egyik nap még játszottak... Hát nem szörnyű?

Nagybácsi megrettenve csukta táskájába a nyulat.

— Először csak az állami menhelyekről szedték össze a játékokat, de hamarosan elfogytak — na, hallod, naponta kettő! — ezután a családokra került a sor.

— És az Állam? Mit csinál az Állam? — háborodott fel Nagybácsi.

— Csöndesen, az Isten szerelmére! Megpróbáltak mindent. Nappal azonban nem találják a Szörnyeteget, éjjel meg ki merészkedik szembenézni a veszedelemmel? Aztán meg, tudod — s itt lehalkította hangját — az Állam úgylátszik örül is az egésznek. Egyre több katonára van szükség, a gyárak is egyre több munkaerőt vesznek fel.

Nagybácsi könnyet törölt le bajuszáról és az asztal alá rejtette a táskát.

— Gyere, kimegyünk az erkélyre. Ilyenkor érnek a város elé a játékokkal.

Visszafojtott csöndben lélegzett a város. S mikor kilencet ütött a városháza tornyán az óra, elégedett ordítás harsant fel a távolból, hasonló az oroszlánéhoz, aki etetőjétől megkapja a régenvárt koncot.

TARTALOMJEGYZÉK

FALUSI KÁRTYAPARTI . 5

Szerelem 7
A szamár meg az ökör 11
Papp János életéről szóló legenda . 15
Gyuri ángyi 19
A zseniális találmány . 25
Falusi kártyaparti 31
János bácsi a csillagmezőkön . 35

FERENCVÁROSI LEGENDA . 39

Hajtókán . . 41
Fehérkarácsony 45
Tizenöt deka lengyelkolbász . 51
Ferencvárosi legenda . 57

A CSEMPÉSZ . 63

A pénz apoteózisa 65
A toprongyos ember kívánsága . 69
Egy fül csodálatos története . . 75
Monsieur Petit nyugalomba vonul 79
Bohócok 87
A kertész kutyája . 93
A csempész . . 97
A Szörnyeteg . 103

Finito di stampare il 12 luglio 1962
dalla Linotypia-Tipografia Dario Detti
Via Girolamo Savonarola, 1 - Roma
Telefono 380.009